

СХЕМИ. ТАБЛИЦІ

8 КЛАС

НОВИЙ ЧАС

(кінець XV – початок XX ст.)

Період зародження та розвитку капіталістичного способу виробництва.

РАННІЙ НОВИЙ ЧАС

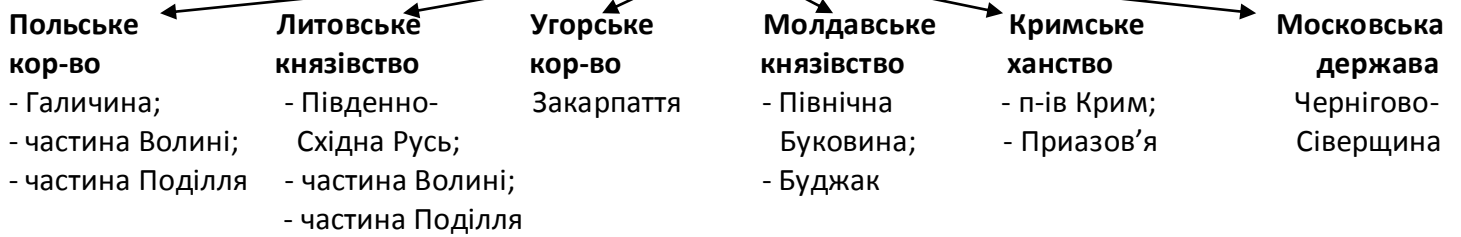
Поява українського козацтва – (кінець XV – кінець XVIII ст.)

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТОРИЧНОГО ПРОЦЕСУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ
У РАННІЙ НОВИЙ ЧАС (кінець XV – кінець XVIII ст.)**

На початку XVI ст.

українські землі в складі шести держав

§1-4 (I)
§1, 6-9 (II)

⇓

Боротьба народу за свої землі (сер. XVI – сер. XVII ст.):

- покозачення;
- козацько-селянські повстання;
- національно-визвольна війна

§5-22 (I)
§2-5, 10-14 (II)

+

Громадянська війна – «руїна» (друга пол. XVII ст.)

§23-28 (I)
§15-20 (II)

⇓

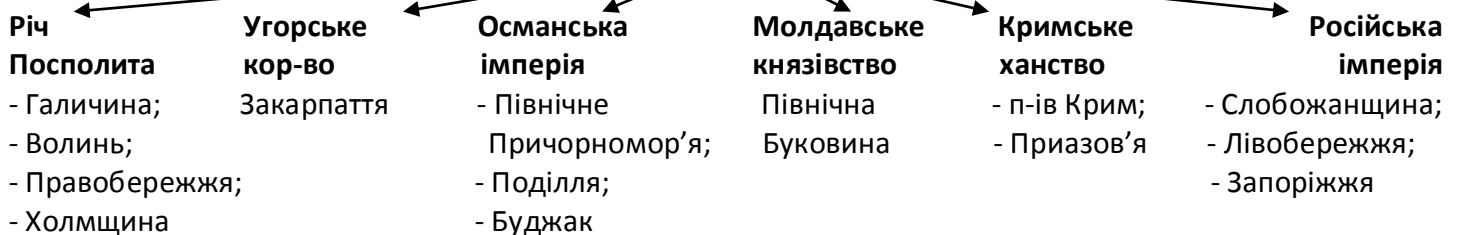
Війни іноземних держав за українські землі (друга пол. XVII ст.)

⇓

Наприкінці XVII ст.

українські землі в складі шести держав

§29-34 (I)
§21-26 (II)

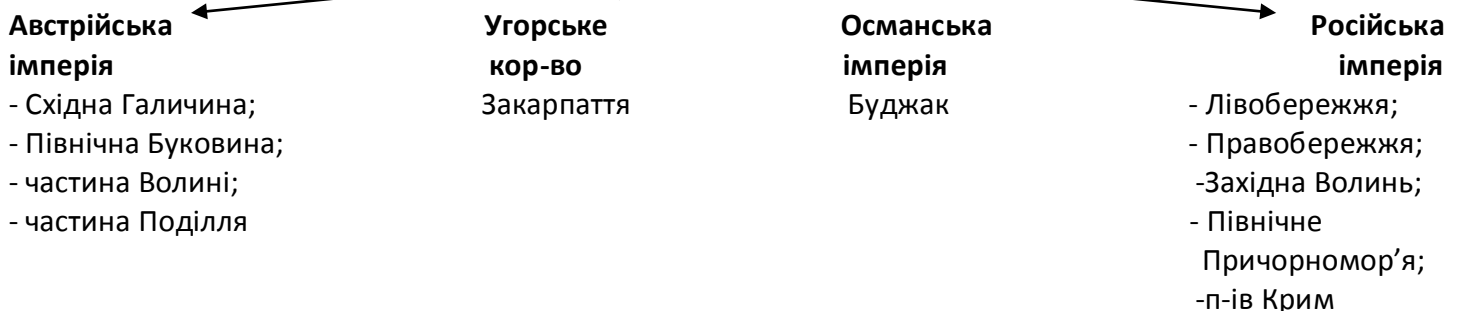

⇓

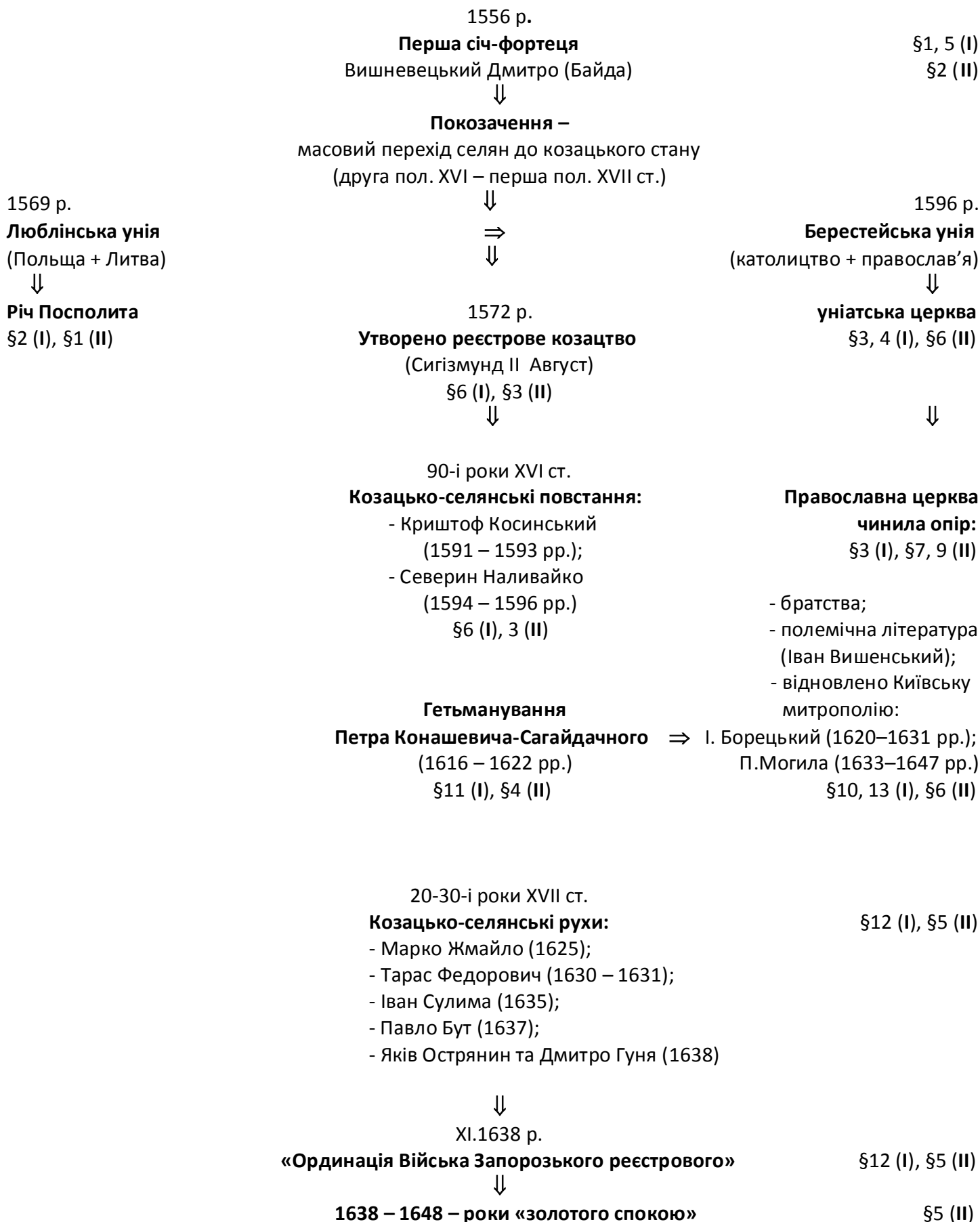
Наприкінці XVIII ст.

українські землі в складі чотирьох держав

§35-39 (I)

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СЕРЕДИНІ XVI – СЕРЕДИНІ XVII ст. ст.

**НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
ПІД ПРОВОДОМ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО (1648 – 1657 рр.)**

I період – перші перемоги – 1648 – 1649 рр. §15-18 (I), §10, 11 (II)

- перемога під Жовтими Водами (05-06.05.1648 р.);
- перемога під Корсунем (16.05.1648 р.);
- перемога під Пилявцями (11-13.09.1648 р.);
- облога Львова (26.09 – 05.10.1648 р.);
- облога Замостя (27.10 – 14.11.1648 р.) ⇒ Б. Хмельницький урочисто прибув до Києва;
- битва під Лоевом (31.07.1649 р.) ⇒ Януш Радзивілл пограбував Київ;
- облога Збаража (30.06 – 13.08.1649 р.);
- битва під Зборовом (05-06.08.1649 р.);
- мир під Зборовом (08.08.1649 р.) ⇒ утворено Українську козацьку республіку. §19,20 (I), §12 (II)

II період – великі втрати – 1650 – 1653 рр. §17-18, 20 (I), §13 (II)

- вдалий похід у Молдову (IX.1650 р.) – угода з Василем Лупулом;
- оборона м. Красне (10.02.1651 р.);
- поразка під Берестечком (18-30.06.1651 р.) – татари захопили Хмельницького в полон ⇒
- мир під Білою Церквою (18.09.1651 р.) ⇒ обмеження Гетьманщини;
- перемога під Батогом (22-23.05.1652 р.);
- вдалий похід у Молдову (V-VI.1652 р.) – шлюб Тимоша Хмельницького з Розандою Лупул;
- поразка під Фінтою (V. 1653 р.) ⇒ загинув Тиміш Хмельницький;
- облога Жванця (VIII-XII.1653 р.);
- мир під Жванцем (05.12.1653 р.) ⇒ відновлено Зборівський мир 1649 р.

III період – переговори та союз із Москвою – 1654 – 1655 рр. §21 (I), §14 (II)

- переговори з Москвою (XII.1648 – IX.1653 р.) ⇒ Москва оголосила війну Речі Посполитій;
- Переяславська рада (08.01.1654 р.) ⇒ козаки присягнули на вірність московському царю;
- розробка проекту договору з Москвою (I-II.1654 р.);
- укладено договір з Москвою (21.03.1654 р.) – «Березневі статті»;
- спільний військовий наступ росіян та козаків (Іван Золотаренко) у Білорусії та Литві (1654 – 1655 рр.);
- набіги поляків і татар на Поділля (осінь 1654 – весна 1655 рр.);
- Дрижипільська битва під Охматовим (19-22.01.1655 р.);
- похід російсько-українських військ у Галичину (весна-літо 1655 р.);
- перемога під Городком (19.09.1655 р.);
- мир під Озерною (12.11.1655 р.).

Але

24.10.1656 р. §22 (I), 14 (II)

Річ Посполита ← «Віленське перемир'я» → Московська держава

IV період – пошук нових союзників, поразка – 1656 – 1657 рр. §22 (I), §14 (II)

- угода з Трансильванією, Юрієм II Ракоці (08.10.1656 р.);
- Юрій II Ракоці виступив на Галичину (XII.1656 р.);
- угода зі Швецією, Карлом X Густавом (I.1657 р.);
- наказний гетьман Антін Жданович виступає на Галичину (I.1657 р.);
- перемоги україно-угорських військ у Польщі, на Волині, Поліссі, Поділлі (весна 1657 р.);
- поразка Юрія II Ракоці (VI-VII.1657 р.);
- поразка козаків у Трансильванії (VII.1657 р.) ⇒ смерть Богдана Хмельницького (27.07.1657 р.)

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.
§23-30, 34 (I), 15-21, 26 (II)

Гетьманування Івана Виговського (1657 – 1659 рр.) §23 (I), §15 (II)

Гетьманування Юрія Хмельницького (1659 – 1663 рр.) §24 (I), §16 (II)

1662 р.

Поділ України

60-80-і роки XVII ст.

«Руйна»

(громадянська війна у Гетьманщині)

Правобережжя

Лівобережжя

Яким Сомко –
наказний гетьман
(1660 – 1663 рр.)
§24 (I), §16 (II)

+

Російсько-польська війна
(1654 – 1667 рр.)

Втручання іноземних держав

Павло Тетеря
(1663 – 1665 рр.)
§24 (I), §16 (II)

Іван Брюховецький
(1663 – 1668 рр.)
§24 (I), §16 (II)

1667 р.

Андрусівське перемир'я
(Річ Посполита – Московська держава)

Петро Дорошенко
(1668р.)
§25-26 (I), §17-18 (II)

Петро Дорошенко
(1665 – 1676 рр.)
§25-26 (I), §17-18 (II)

1672 р.

Бучацький мир
(Річ Посполита – Туреччина)
§25-26 (I), §17-18 (II)

Іван Самойлович
(1676 – 1687 рр.)
§25-26 (I), §17-18 (II)

але

Дем'ян Многогрішний –
(1668 – 1672 рр.)
§25-26 (I), §17-18 (II)

1681 р.

Бахчисарайський мир
(Туреччина – Крим – Москва)
§25-26 (I), §17-18 (II)

Юрій Хмельницький
(1677 – 1681 рр.), (1685 р.)
§25-26 (I), §17-18 (II)

Іван Самойлович
(1672 – 1687 рр.)
§25-26 (I), §17-18 (II)

1686 р.

«Вічний мир»
(Річ Посполита – Московська держава)
§29 (I), §17-18 (II)

1702 – 1704 рр.

Повстання Семена Палія
§30 (I), §21 (II)

Іван Мазепа
(1704 – 1709 рр.)

Іван Мазепа
(1687 – 1709 рр.)

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У XVIII ст.

ПІД ВЛАДОЮ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

§28-33, 35, 38, 39 (I), 19-25 (II)

Пилип Орлик –
гетьман у вигнанні
(1710 – 1742 рр.)

«Конституція» 1710 р.
§32 (I), §23 (II)

Гетьманування Івана Мазепи
(1687 – 1709 рр.)
§29-31 (I), §21-22 (II)

~~1708 р. Батурин~~
~~1709 р. Чорткивська Січ~~
§31 (I), §22 (II)

Гетьманування Івана Скоропадського
(1708 – 1722 рр.)
§33 (I), §24-25 (II)

але
1711 р. засновано
Олешківську Січ
§28 (I), §19 (II)

~~1722 р. Гетьманство~~
(Петро I)

I Малоросійська колегія
(1722 – 1727 рр.)
§33 (I), 24-25 (II)

~~Павла Полуботка~~
(1722 – 1724 рр.)
§33 (I), §24-25 (II)

1727 р. Гетьманство відновлено
(Петро II)

Гетьманування Данила Апостола
(1727 – 1734 рр.)

§33 (I), §24-25 (II)

~~1734 р. Гетьманство~~
(Анна Іоанівна)

«Правління гетьманського уряду»
(1734 – 1750 рр.)
§33 (I), §24-25 (II)

1734 р. засновано
Підпільненську (Нову Січ)
§38 (I), §24-25 (II)

1750 р. Гетьманство відновлено
(Єлизавета Петрівна)

Гетьманування Кирила Розумовського
(1750 – 1764 рр.)

§35 (I), §24-25 (II)

~~10.11.1764 р. Гетьманство~~
(Катерина II)

II Малоросійську колегію
(1764 – 1781 рр.)
§35 (I), §24-25 (II)

~~04.06.1775 р. Нову Січ~~
§38 (I), §24-25 (II)

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У XVIII ст.

ПІД ВЛАДОЮ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

§36, 37 (I)

Гніт: - політичний (влада поляків);
- національний (полонізація);
- релігійний (окатоличення);
- соціальний (кріпацтво)

Зростає національно-визвольна боротьба

опришківський рух
(перша половина XVIII ст.)
- Галичина;
- Північна Буковина;
- Закарпаття
⇓
Олекса Довбуш

гайдамацький рух
(XVIII ст.)
Правобережжя

Коліївщина
(1768 р.)
Правобережжя
⇓
Максим Залізняк
Іван Гонта

ЗМІНА ПОЛІТИЧНОГО СТАНОВИЩА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ НАПРИКІНЦІ XVIII ст.

1768 – 1774 рр., 1787 – 1791 рр.
Російсько-турецькі війни

Українські землі потрапили до складу

Австрійської імперії
1775 р.
Північна Буковина
§37 (I)

Російської імперії
1774 р.
- Північне Причорномор'я
(від Дніпра до Південного Буга)

1783 р.
- Крим, Приазов'я

1791 р.
- Північне Причорномор'я
(від Південного Буга до Дністра)
§38 (I)

Новоросійський край

Заселення Північного Причорномор'я
(іноземні колоністи)

Наприкінці XVIII ст.

Річ Посполиту розділили Австрійська імперія, Пруссія та Російська імперія

Українські землі потрапили до складу

Австрійської імперії
1772 р. (I поділ)
- Східна Галичина;
- частина Поділля;
- частина Волині
§37 (I)

Російської імперії
1793 р. (II поділ)
- Правобережжя
(Київщина, Брацлавщина, Поділля);
- східна Волинь

1795 р. (III поділ)
- західна Волинь
§36 (I)

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В XVI ст.

Стани –

великі групи населення, що вирізняються своїми спадковими правами та обов'язками

I – 1529 р., II – 1566 р., III – 1588 р.

Литовські статuti –

збірники законів Великого князівства Литовського, що склалися з трьох джерел:

- «Руська Правда»;
- «Саксонське зерцало»;
- грамоти Великого князя литовського

Привілейовані стани

«Ті, що воюють»

- князі, пани, магнати (великі феодали);
- шляхта (дрібні феодали)

«Ті, що моляться»

- біле духовенство;
- чорне духовенство

Непривілейовані стани

«Ті, що працюють»

селяни

- вільні (данники, тяглові);
- збіднілі (городники, халупники, коморники, сусіди, підсусідки);
- залежні (кріпаки)

«Волочна поміра» (1557 р.)

+

«Артикули» Генріха Валуа (1573 р.)

+

III Литовський статут (1588 р.)

міщани

- патриціат (багаті купці, цехові майстри);
- бюргери (середні, дрібні крамарі);
- плебеї (підмайстри, учні, наймити, партачі)

Види господарств

зернові – латифундії
(великі землеволодіння)

багатогалузеві – фільварки
(дрібні господарства)

ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Козак –

«воїн-вершник», «вільна людина», «озброєна людина»

Козакування –

воєнні походи військово-службового люду, селян і міщан прикордонної смуги на татарські кочовиська, улуси й фортеці у відповідь на татарські напади

Добичництво –

військовий промисел козаків, походи по здобич на татарські кочовиська, улуси й фортеці

Уходництво –

рибні, мисливські промисли козаків, бортництво, солевидобування

1556 – 1557 рр.

Перша січ-фортеця на о. Мала Хортиця

Вишневецький Дмитро (Байда)

Покозачення –

масовий перехід селян до козацького стану (друга пол. XVI – перша пол. XVII ст.)

Передумови ⇒	Причини
- економічний гніт;	- обезземелення селян;
- соціальний гніт (кріпацтво);	- втечі від феодалів;
- національний гніт (полонізація);	- захист батьківської культури;
- релігійний гніт (окатоличення);	- захист православ'я;
- зовнішня політика Польщі та Литви;	- небезпека з боку кримських татар;
- вільні землі в Середньому Подніпров'ї та Побужжі (Дике поле)	- освоєння спустошених земель

ЛЮБЛІНСЬКА УНІЯ

01.07.1569 р.

Королівство Польське – **Люблінська унія** – Велике князівство Литовське

Річ Посполита

(«спільна справа»)

- голова – король;
- парламент (сейм);
- єдина територія, армія, гроші;
- єдина зовнішня політика;
- самостійна внутрішня політика

Інкорпорація українських земель до складу Польщі:

- Руське воєводство (м. Львів);
- Белзьке воєводство (м. Белз);
- Подільське воєводство (м. Кам'янець);
- Волинське воєводство (м. Луцьк);
- Брацлавське воєводство (м. Брацлав);
- Київське воєводство (м. Київ)

Наслідки

← позитивні

+ більшість українських земель
об'єднані в складі однієї держави;

+ формується українська нація

→ негативні

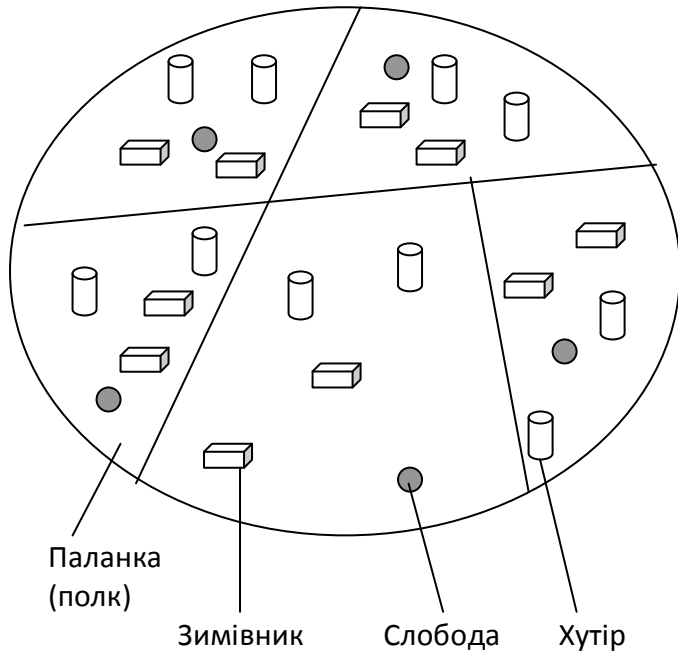
- політичний гніт (влада поляків);
- національний гніт (полонізація);
- релігійний гніт (окатоличення);
- соціальний гніт (кріпацтво)

ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.

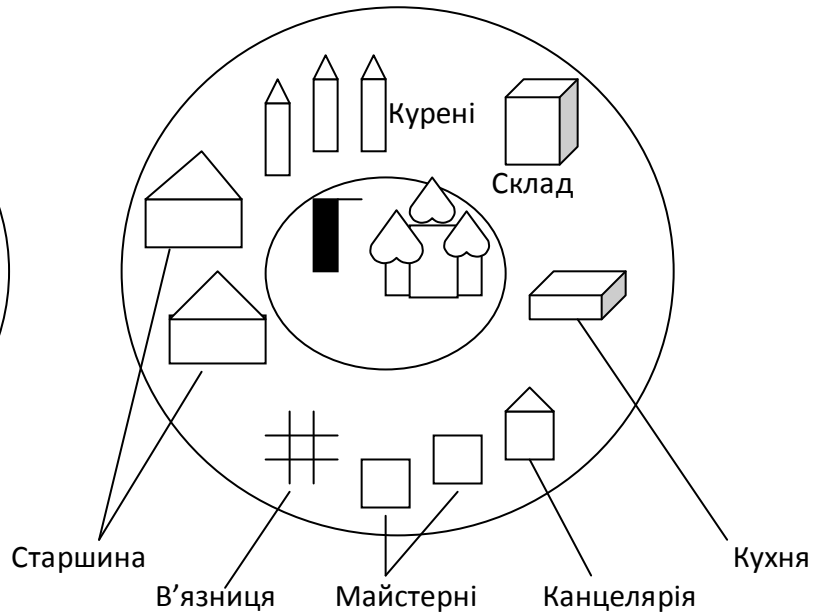
Католицька церква на чолі з папою римським	Православна церква на чолі з константинопольським патріархом
<p style="text-align: center;">Реформація в Польщі (XVI ст.)</p> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">Контрреформація в Польщі (XVI ст.):</p> <ul style="list-style-type: none"> - встановлено патронат (право шляхти призначати священика у своєму маєтку); - відкрито єзуїтські школи; - Петро Скарга «Про єдність церкви Божої» ⇒ <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">23.12.1595 р. папа римський Климент VIII</p> <p>підписав Акт про приєднання Київської митрополії до римо-католицької церкви</p> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">18.10.1596 р. Берестейський собор (у церкві Св. Миколая)</p> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">Берестейська унія (підтримали Акт про приєднання Київської митрополії до римсько-католицької церкви)</p> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">15.12.1596 р. король Сигізмунд III Ваза затвердив Берестейську унію:</p> <ul style="list-style-type: none"> - затверджено католицький догмат про походження Святого Духа від «Отця і Сина»; - затверджено католицький церковний календар; - збережені православні церковні обряди, свята, таїнства, особливості будівництва храмів, іконостасів, манеру церковного співу; - збережено богослужіння церковнослов'янською мовою <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">Утворено греко-католицьку церкву – католицьку церкву східного обряду (уніатську церкву)</p> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">греко-католицьке духовництво звільнялося від сплати податків</p> <p style="text-align: center;">греко-католицька шляхта зрівнювалася в правах з католицькою</p>	<p style="text-align: center;">1458 р. поділ Київської митрополії</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 45%;"> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">митрополит Київський, Галицький та всієї Русі</p> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">митрополит Михайло Рогоза підтримав Акт про приєднання до римо-католицької</p> </div> <div style="width: 45%;"> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">митрополит Московський та всієї Русі</p> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">митрополит Іов став патріархом Московським (1589 р.)</p> </div> </div> <p style="text-align: center;">⇐</p> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">16.10.1596 р. Берестейський собор (у палаці Костянтина Острозького)</p> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">засудили Берестейську унію</p> <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">Чинили опір католикам та уніатам:</p> <ul style="list-style-type: none"> - полемічна література (Герасим Смотрицький, Іван Вишенський); - поширені братства, братські школи; - гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний вступив разом з усім Військом Запорозьким до Київського братства <p style="text-align: center;">⇓</p> <p style="text-align: center;">1620 р. єрусалимський патріарх Феофан III відновив посаду митрополита Київського, Галицького та всієї Русі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Іов Борецький (1620 – 1631 рр.); - Петро Могила (1632 – 1647 рр.)

ЗАПОРІЗЬКА СІЧ – КОЗАЦЬКА РЕСПУБЛІКА

Запорізька Січ (Запорізький Кіш)

Січ - фортеця

Паланки:

- Бугогардівська;
- Інгульська;
- Кодацька;
- Самарська;
- Кальмиуська;
- Орельська;
- Протовчанська;
- Прогноївська

зимівні козаки

Січі:

- Хортицька (1556 – 1557 рр.);
- Томаківська (80-ті роки XVI ст. — 1593 р.);
- Базавлуцька (1593–1638 рр.);
- Микитинська (1639–1652 рр.);
- Чортомлицька (1652–1709 рр.);
- Кам'янська (1709–1711, 1730–1734 рр.);
- Олешківська (1711–1728 рр.);
- Підпільненська – Нова Січ (1734–1775 рр.)

козаки-січовики

Паланка (полк) – 1). адміністративно-територіальна одиниця (округ) у Запорізькій Січі;
2). військова одиниця під час походу (3-4 куреня)

Курінь – 1). приміщення, в якому жили запорожці;
2). військово-адміністративна одиниця (кількасот козаків)

Козацька рада – вищий орган влади – загальні збори козаків: на Різдво (1 січня), на Великдень (2-й, 3-й день Великодня), на Покрова (1 жовтня)

Чорна рада – зібрання козаків з їх власної ініціативи

Кіш – козацький уряд: кошовий отаман + старшина (суддя, осавул, писар, курінні отамани)
+ підстарші (скарбник, пушкар, довбиш, хорунжий, бунчужний)

Гетьман – 1). керівник військового походу;
2). керівник реєстрових козаків

РОЗКОЛ КОЗАЦТВА

Реєстрове

Військо Запорозьке городове
(1572 – 1782 рр.)

02.06.1572 р.

Сигізмунд II Август

Реєстр = 300 козаків

⇒

Нереєстрове

Військо Запорозьке Низове
(80-ті роки XVI ст. — 1775 р.)

Напівлегальне становище

↓

1578 р.

Стефан Баторій:

- реєстр = 600 козаків;
- посада гетьмана;
- клейноди (булава, бунчук, хоругва, печатка);
- привілеї («козацькі вольності»);
- столиця – м. Трахтемирів

⇒

Конфлікти з реєстровцями

↓

Окремий соціальний стан

Характеристика козацького війська

Структура	Складові частини	Служби	Види зброї
полки ↑ сотні ↑ десятки	- піхота; - кіннота; - артилерія; - флот	- сторожова; - саперна; - розвідувальна	- холодна (шабля, спис, кинджал, булава, обух, пірнач, лук і стріли); - вогнепальна (самопал, мушкет, аркебуза або «пищаль», карабін, гаківниця, пістоль); - артилерійська (гармата, фальконет, мортира, ожига)

Військове мистецтво –

сукупність способів і форм ведення війни.

Винаходи козацького військового мистецтва:

- універсальне військо (не мало окремих родів);
- лава (наступ півколом);
- галас (змішування з ворожим військом);
- табір (рухоме укріплення, бойовий порядок);
- гуляй-город (пересувна бойова споруда);
- чайка (козацька галера);
- система димової сигналізації

КОЗАЦЬКО-СЕЛЯНСЬКІ ПОВСТАННЯ 90-х років XVI ст.

Причини повстань:

- політичний гніт (влада поляків);
- національний гніт (полонізація);
- релігійний гніт (окатоличення);
- соціальний гніт (кріпацтво);
- покозачення;
- невдоволення реєстровців

Роки	Керівники	Учасники	Територія	Події ⇒	Наслідки
1591 – 1593 рр.	Криштоф Косинський – полковник реєстровців, гетьман низовиків	- реєстровці; - низовики; - селяни; - міщани (5 тисяч)	- Київщина; - Брацлавщина; - Поділля; - Волинь	- XII. 1591 р. захопили Білу Церкву; - 23-30.01.1593 р. – бій під П'яткою; - V.1593 р. оточили Черкаський замок	- поширення повстання; - мирна угода; - Косинського підступно вбили ↓ відступили на Запорозжя
1594 – 1596 рр.	- Северин Наливайко – отаман низовиків; - Григорій Лобода – гетьман реєстровців; - Матвій Шаула – гетьман низовиків	- реєстровці; - низовики; - селяни; - міщани; - зубожіла шляхта (12 тисяч)	- Київщина; - Брацлавщина; - Поділля; - Волинь; - Білорусь	- V-X.1594 р. – перемоги; - V-VI.1596 р. – бій під Лубнами (табором)	- поширення повстання; - Лобода почав переговори, але козаки стратили його ↓ реєстровці видали полякам Наливайка та Шаулу

Причини поразки:

- неорганізованість;
- роз'єднаність козацтва

Значення повстань:

- набуття досвіду боротьби;
- зростання національної свідомості народу

УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА XVI ст.

Умови розвитку культури

Позитивні

- формується українська нація;
- формується українська мова;
- виникло козацтво, братства;
- збережені традиції Київської Русі;
- поширені здобутки Західної Європи;
- українські феодалі займалися меценатством

Негативні

- немає власної держави;
- політичний гніт (влада поляків);
- національний гніт (полонізація);
- релігійний гніт (окатоличення);
- соціальний гніт (кріпацтво);
- збройні конфлікти

Типи шкіл	Види літератури	Книгодрукування	Архітектура
<p style="text-align: center;">«Домові» (домашнє навчання)</p> <p style="text-align: center;">Іноземні (вірменські, італійські)</p> <p style="text-align: center;">Церковні</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>католицькі (єзуїтські колегіуми)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>православні парафіяльні (при церквах)</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>протестантські (лютеранські, кальвіністські)</p> </div> </div> <p style="text-align: center;">+</p> <p style="text-align: center;">Братські школи</p> <p style="text-align: center;">Приватні школи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Львівська (1546 р.); - Острозька слов'яно-греко-латинська колегія <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;">Вища школа – Острозька академія (1576 – 1608 рр.)</p>	<p style="text-align: center;">Літописи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Короткий Київський (1545 р.); - Львівський (1489 – 1649 рр.) <p style="text-align: center;">Перекладна:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Біблія; - грецькі, італійські, сербські твори <p style="text-align: center;">Полемічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Апокрисис» Христофер Філалет; - «Палінодія» Захарія Копистенський; - «Рада про очищення церкви», «Послання до єпископів» Іван Вишенський <p style="text-align: center;">Церковна:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Пересопницьке Євангеліє» Михайло Василевич, архімандрит Григорій; - «Пересторог» Іов Борецький; - «Пісня пісень»; - «Апостол», «Псалтир» 	<p style="text-align: center;">Швайпольд Фіоль (Краків)</p> <p style="text-align: center;">Франциск Скорина (Прага)</p> <p style="text-align: center;">Іван Федоров (Львів, Острог):</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Апостол» (1573 р.); - Біблія (1581 р.); - «Хронологія» А. Римші (1581 р.) 	<p style="text-align: center;">Православні церкви:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Успенська в Києві; - Київський Софійський собор; - Успенська у Львові <p style="text-align: center;">Католицькі костьоли:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в Бистриці (1543 р.); - бернардинців в Ізяславі; - парафіяльний в Києві; - домініканський в Києві; - домініканський в Кам'янці; - Святого Флоріана в Шаргороді <p style="text-align: center;">Іудейська синагога у Львові</p> <p style="text-align: center;">Мусульманські мечеті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Джума-Джамі у Євпаторії; - Муфті-Джамі у Феодосії; - Мала мечеть в Ізмаїлі

ВІЙСЬКОВІ ПОХОДИ КОЗАКІВ В ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ XVII ст. – ДОБА ГЕРОЇЧНИХ ПОХОДІВ

Сухопутні походи	Морські походи
<p style="text-align: center;">На Лівонію</p> <p>1601 р. – зазнали великих втрат, загинув Самійло Кішка</p> <p style="text-align: center;">На Москву</p> <p>1618 р. – захопили Путивль, Єлец, невдалий штурм Москви (П. Конашевич-Сагайдачний)</p> <p style="text-align: center;">На Османську імперію</p> <p>1621 р. – перемогли під Хотиним (П. Конашевич-Сагайдачний) ⇒</p>	<p style="text-align: center;">На Крим</p> <p>- 1523 р. – зруйнували Очаків; - 1525 р. – захопили Очаків; - 1558 р. – пограбували Крим (Д. Байда Вишневецький); - 1607 р. – спалили Очаків, Перекоп (П. Конашевич-Сагайдачний); - 1616 р. – захопили Кафу (П. Конашевич-Сагайдачний)</p> <p style="text-align: center;">На Османську імперію</p> <p>- 1587 р. – вели бої під Бендерами, штурмували Варну, захопили Ісіану; - 1602 р. – розбили турецьку флотилію під Кілією; - 1606 р. – захопили Варну (П. Конашевич-Сагайдачний); - 1609 р. – спалили Акерман, Кілію, Ізмаїл (П. Конашевич-Сагайдачний); - 1614 р. – захопили Синоп, Трапезунд, спалили турецьку флотилію (П. Конашевич-Сагайдачний); - 1615р. – спалили порт Стамбула, розбили турецьку флотилію біля о. Зміїний (П. Конашевич-Сагайдачний); - 1624 р. – спалили передмістя Стамбула</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;">1624 р. молодший брат кримського хана, Шагін-Гірей, уклав з козаками союзний договір (перший міжнародний договір козаків)</p>

Значення військових походів:

- захистили свій народ від знищення;
- стримали експансію Кримського ханства та Османської імперії;
- довели, що козацтво є реальною військовою силою, з якою слід рахуватися

ГЕТЬМАН ПЕТРО КОНАШЕВИЧ-САГАЙДАЧНИЙ
(1616 – 1617 рр.) (1617 – 1619 рр.) (1619 – 1622 рр.)

Військова діяльність	Дипломатична діяльність	Громадська діяльність
<p>Військова реформа:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сувора дисципліна, вишкіл, тренування; - легка маневрена артилерія; - добре озброєна і навчена піхота; - кінь, вогнепальна зброя кожному козаку; - 300 чайок <p align="center">⇓</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1607 р. – спалив Очаків, Перекоп; - 1606 р. – захопив Варну; - 1609 р. – спалив Акерман, Кілію, Ізмаїл; - 1614 р. – захопив Синоп, Трапезунд, спалив турецьку флотилію; - 1615р. – спалив порт Стамбула, розбив турецьку флотилію біля о. Зміїний; - 1616 р. – захопив Кафу; - 1618 р. – захопив Путивль, Єлець, невдало штурмував Москву; - 1621 р. – переміг під Хотиним 	<p>X. 1617 р. – Вільшанська угода з Річчю Посполитою:</p> <ul style="list-style-type: none"> - реєстр = 1 тисяча; - обраного гетьмана затверджував польський король; - реєстровцям виплачуватимуть платню; - реєстровцям дозволено жити тільки на Запоріжжі; - козакам заборонені походи на Крим і Туреччину <p>1617 р. – переговори з Лігою християнської міліції (папа римський, німецький імператор, королі Іспанії, Англії, Польщі, Франції)проти Османської імперії</p> <p>1617 – 1618 рр. – переговори з Грузією, Іраном, Москвою проти Османської імперії</p> <p>X. 1619 р. – Роставицька угода з Річчю Посполитою:</p> <ul style="list-style-type: none"> - реєстр = 3 тисячі; - реєстровцям дозволено жити тільки в державних маєтках; - старшина зобов'язалася знищити човни, покарати козаків, які брали участь в останніх морських походах на Крим і Туреччину; - гетьмана призначатиме польський король 	<p>1619 р. разом з усім Військом Запорозьким вступив до Київського братства</p> <p align="center">⇓</p> <p>1620 р. єрусалимський патріарх Феофан III відновив посаду митрополита Київського, Галицького та всієї Русі (Іов Борецький)</p> <p>Заповів 2/3 свого майна Київській та Львівській братським школам</p>

КОЗАЦЬКО-СЕЛЯНСЬКІ ПОВСТАННЯ 20-30-х РОКІВ XVII ст.

Роки	Керівники	Учасники	Територія	Події ⇒	Наслідки
1625 р.	Марко Жмайло – гетьман низовиків	- низовики; - селяни	Київщина	- 15.10.1625 р. – битва на Куруковому озері; - 05.11.1625 р. старшина зрадила Жмайла та обрала гетьманом М. Дорошенка	Куруківська угода (реєстр зменшено)
1630 р.	Тарас Федорович (Трясило) – гетьман низовиків	- низовики; - селяни	- Київщина; - Переяславщина	15.05.1630 р. – битва «Тарасова ніч»	Переяславська угода (реєстр збільшено)
<p>1632 – 1634 рр. козаки брали участь у Смоленській війні; 1633 р. – «Статті для заспокоєння руського народу» – пільги православним: право будувати церкви та монастирі, засновувати братства, школи, друкарні; 1635 р. – на Дніпрі збудовано польську фортецю Кодак</p>					
1635 р.	Іван Сулима	низовики	Запоріжжя	12.08.1635 р. козаки зруйнували Кодак	Сулима здався полякам, але його стратили
1637р.	- Павлюк (Бут) – гетьман низовиків; - Дмитро Гуня – гетьман низовиків; - Карпо Скидан – полковник реєстровців; - Яків Острянин – гетьман низовиків	- низовики; - селяни; - міщани; - реєстровці	- Київщина; - Переяславщина	06.12.1637 р. – битва під Кумейками	- Павлюка полонили; - Гуня та Скидан втекли на Запоріжжя
1638 р.	- Яків Острянин (Остряниця); - Дмитро Гуня; - Карпо Скидан	- низовики; - селяни; - міщани	- Київщина; - Полтавщина; - Черкащина	VI. 1638 р. – Жовнинська битва	- Скидана поранили, полонили; - Гуня та Остряниця втекли до Московії

01.03.1638 р. – «Ординація Війська Запорозького реєстрового, що перебуває на службі Речі Посполитої»

1638 – 1648 рр. – роки «золотого спокою»

УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII ст.

Освіта	Література	Книгодрукування	Театр	Музика	Архітектура, живопис
<p>«Домові школи» (домашнє навчання)</p> <p>Церковні школи: - католицькі (єзуїтські колегіуми); - протестантські; - православні парафіяльні; - школа Києво-Печерської лаври (1631 р.)</p> <p>Братські школи: - Львівська (1586 р.); - Київська (1615 р.)</p> <p>Вища школа – Києво-Могилянський колегіум (1632р. – 1701р. – 1817 р.)</p>	<p>Літописи: - Густинський (1600 – 1640 рр.); - Львівський (1489 – 1649 рр.); - Межигірський (1393 – 1620 рр.); - Добромильський (1648 – 1700 рр.)</p> <p>Козацькі літописи: - Самовидця (1648 – 1702 рр.); - Григорія Грабянки (козацтво до 1709 р.); - Самійла Величка (1648 – 1700 рр.)</p> <p>Полемічна: - Іов Борецький «Діалог про православну віру» (1606 р.); - Мілетій Смотрицький «Плач», «Тренос» (1610 р.)</p> <p>Церковна: - Кирило Ставровецький «Зерцало богословія»; - Захарій Копистенський передмова до «Часослова» (1616 р.); - «Псалтир» (1624 р.); - «Патерикон» (1635 р.); - Афанасій Кальфонойський «Тератургема» (1638 р.); - П. Могила «Великий требник» (1646 р.)</p>	<p>Приватні друкарні: (Київ, Львів, Острог)</p> <p>Монастирські друкарні: - Почаївська; - Києво-Печерська</p> <p align="center">⇓</p> <p>- «Візерунок цнот» на честь архімандрита Плетенецького; - Касіян Сакович «Вірші на жалосний погреб зацного рицера Петра Конашевича-Сагайдачного»; - Памво Беринда «Лексікон славеноросскій и імєнь толкованіє»; - Мілетій Смотрицький «Граматыка словенскія правильное синтагма»</p>	<p>Шкільна драма (біблійні сюжети)</p> <p>Інтермедія (фольклорні сюжети)</p> <p>Вертеп: II поверх – різдвяна драма (містерія); I поверх – інтермедія</p>	<p>Церковний спів (поліфонія) ⇓ псалми</p> <p>Народні співці (лірники, кобзарі) ⇓ апокрифічні пісні</p>	<p>Готичний стиль Катедрал – Латинський кафедральний собор (Львів)</p> <p>Бароко: Дерев'яні храми (Поділля, Галичина, Буковина, Закарпаття)</p> <p>Кам'яні храми – козацький собор: - Миколаївський Золотоверхий (Ніжин); - Георгіївський (Видубицький монастир, Київ)</p> <p>Книжкова мініатюра, гравюра</p>

**НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
ПІД ПРОВОДОМ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
(1648 – 1657 рр.)**

Передумови ⇒	Причини
- Люблінська унія 1569 р.;	- політичний гніт (влада поляків);
- інкорпорація українських земель до складу Польщі;	- національний гніт (полонізація);
- Берестейська унія 1596 р.;	- релігійний гніт (окатоличення);
- фільварково-панщинна система господарювання;	- соціальний гніт (кріпацтво);
- «Ординація Війська Запорозького реєстрового» (1638 р.)	- невдоволення реєстровців

Привід до війни:

1646 р. чигиринський підстароста Данило Чаплинський пограбував хутір Суботів

Підготовка до війни:

1). 21 січня 1648 р. Б. Хмельницький на чолі невеликого загону реєстрових і запорозьких козаків, напав на польську залозу на о. Базавлук і знищив її. ⇒
Звільнив Запорозьку Січ від польського контролю, привернув запорожців на свій бік. ⇒
Обраний гетьманом запорожців;

2). Кілька місяців тривала широка агітація до повстання, розсилися універсали, які заохочували козаків, селян і міщан стати проти шляхти;

3). У березні 1648 р. Б. Хмельницький уклав договір з кримським ханом Ісламом-Гіреєм III ⇒
40-тисячний загін кримських татар на чолі з Тугай-беєм мав допомагати козакам

І ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ – ПЕРШІ ПЕРЕМОГИ – 1648 – 1649 рр.

Дата	Місце битви	Дії козаків	Дії поляків	Результати
5-6 травня 1648 р.	на Жовтих Водах	за допомогою татар штурмували польський табір	отаборилися, окопалися, тримали оборону	козаки знищили польський табір, вбили Стефана Потоцького
16 травня 1648 р.	під Корсунем	загатили р. Рось	потрапили в пастку	козаки з татарами розбили поляків, захопили в полон коронного гетьмана – Миколу Потоцького та польного гетьмана – Мартина Калиновського
11-13 вересня 1648 р.	під Пилявцями	заманили поляків на вузьку греблю р. Іква	«Пірина, Латина та Дитина» (Заславський, Остророг та Конєцпольський) розраховували на легку перемогу	козаки з татарами розбили поляків, захопили великі трофеї, Заславський, Остророг та Конєцпольський втекли з поля бою
26 вересня – 5 жовтня 1648 р.	облога Львова	тримали в облозі м. Львів, Максим Кривоніс захопив Високий Замок	Ярема Вишневецький та Микола Остророг втекли з жертвами городян	козаки отримали викуп та зняли облогу
27 жовтня – 14 листопада 1648 р.	облога Замостя	страждали від морозів, епідемії чуми, нестачі провіанту, помер Максим Кривоніс	Ярема Вишневецький тримав оборону	козаки отримали викуп та зняли облогу; Б. Хмельницький урочисто прибув до Києва (23 грудня 1648 р.), розпочав переговори з новим королем – Яном II Казимиром
31 липня 1649 р.	під Лоевом	отаборилися, тримали оборону	литовський гетьман Януш Радзивілл атакував козаків	загинув київський полковник Михайло Кричевський ⇒ 25 липня – 1 вересня 1649 р. Радзивілл грабував Київ
30 червня – 13 серпня 1649 р.	облога Збаража	безперервно атакували фортецю	Ярема Вишневецький тримав оборону	загинув козак Морозенко (Станіслав Мрзовицький), важко поранений Іван Богун; не знявши облогу, Б. Хмельницький рушив назустріч Яну II Казимиру
5-6 серпня 1649 р.	під Зборовом	безперервно атакували польський табір	Ян II Казимир боровся з панікою в своєму таборі	Іслам-Гірей III перейшов на бік поляків ⇒ Б. Хмельницький та Ян II Казимир уклали Зборівський мир (08.08.1649 р.)

УКРАЇНСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА – ГЕТЬМАНЩИНА

Риси держави	Особливості Гетьманщини
Кордони	<ul style="list-style-type: none"> - на заході – з Молдовою та Польщею (річки Дністер, Случ); - на півночі – з Великим князівством Литовським; - на сході – з Московською державою; - на півдні – з Османською імперією та Кримським ханством
Столиця	м. Чигирин
Територіальний устрій	<ul style="list-style-type: none"> - 16 полків (по 11-22 сотні); - 272 сотні (по 200-300 куренів); - курені (по 10-20, 30-40 козаків); - Запорозька Січ
Армія	<ul style="list-style-type: none"> - структура: полки, сотні, курені; - роди військ: піхота, кіннота, артилерія (важка польова та облогова, легка кінна), розвідка, прикордонна, фортифікаційна, санітарна служби
Органи влади	<ul style="list-style-type: none"> - голова – гетьман; - верховний орган влади – Генеральна військова рада, згодом – Старшинська рада; - Генеральний штаб – Генеральна старшина (генеральні писар, обозний, два осавули, хорунжий, бунчужний, двоє суддів, підскарбій); - Уряд – Генеральна старшина (генеральні писар, обозний, два осавули, хорунжий, бунчужний, двоє суддів, підскарбій); - судочинство – Генеральний військовий суд, полкові, сотенні суди, копні суди (у північних полках Лівобережжя), гетьман (апеляція, смертні вироки); - місцева влада – полкові старшини, сотенні правління, курінні отамани
Закони	<ul style="list-style-type: none"> - українське звичаєве право; - магдебурзьке право; - Литовські статuti; - універсали гетьмана
Фінансова система	<ul style="list-style-type: none"> - грошова одиниця – польський талер, власна монета; - джерела фінансових надходжень: податки з селян, міщан, промислів, мита, орендна плата, карбування власної монети
Державна символіка	<ul style="list-style-type: none"> - Герб Війська Запорозького реєстрового; - прапор гетьмана Богдана Хмельницького
Церква	<ul style="list-style-type: none"> - українська православна церква – митрополія Константинопольського Патріархату (1620 – 1685 рр.); - греко-католицька (уніатська) церква – митрополія Римської Курії; - католицька церква

II ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ – ВЕЛИКІ ВТРАТИ – 1650 – 1653 рр.

Дата	Місце битви	Дії козаків	Дії поляків	Результати
вересень 1650 р.	Молдова	Б. Хмельницький за допомогою татар захопив м. Ясси		молдовський володар Василь Лупул розірвав союз із Польщею та уклав союз із козаками (домовилися про шлюб Тимоша Хмельницького з Розандою Лупул)
10 лютого 1651 р.	оборона м. Красне	боронилися 2 доби	польний гетьман Мартин Калиновський напав на містечко	загинув майже весь брацлавський полк та полковник Данило Нечай
28 лютого – 11 березня 1651 р.	оборона Винниці	Іван Богун заманив польських гусарів у пастку (ополонки на р. Буг)	польний гетьман Мартин Калиновський напав на місто	Уманський, Полтавський полки та генеральний осавул Дем'ян Многогрішний розбили поляків
18-30 червня 1651 р.	під Берестечком	Іван Богун вивів більшість війська з оточення, через р. Пляшівку та болота	Ян II Казимир переманив на свій бік Іслам-Гірея III	Іслам-Гірей III заарештував Б. Хмельницького ⇒ Б. Хмельницький та Ян II Казимир уклали Білоцерківський мир (18.09.1651 р.)
22-23 травня 1652 р.	під Батогом	за допомогою татар атакували польське військо	польний гетьман Мартин Калиновський напав на загін Тимоша Хмельницького	козаки розгромили польське військо, полонили 8 тис. поляків, Мартин Калиновський загинув
травень – червень 1652 р.	Молдова	Тиміш Хмельницький захопив м. Ясси		козаки вигнали волоського господаря Матвія Бессараба та трансільванського князя Юрія II Ракоці, Тиміш Хмельницький одружився з Розандою Лупул
травень 1653 р.	під Фінтою (Валахія)	зазнали поразки від валахів, трансільванців та поляків		Тиміш Хмельницький загинув під Сучавою; Матвій Бессараб та Юрій II Ракоці виженули Василя Лупула, призвели на молдавський престол Георгія Штефана
серпень – грудень 1653 р.	облога Жванця	тримали в облозі польський табір	Ян II Казимир переманив на свій бік Іслам-Гірея III	Іслам-Гірей III перейшов на бік поляків ⇒ Б. Хмельницький, Ян II Казимир та Іслам-Гірей III уклали Жванецький мир (05.12.1653 р.)

III ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ – ПЕРЕГОВОРИ ТА СОЮЗ ІЗ МОСКВОЮ – 1654 – 1655 рр.

Дата	Подія ⇒	Наслідки
грудень 1648 – вересень 1653 рр.	переговори з Московським царством (цар Олексій Михайлович Романов)	- 01.10.1653 р. Земський собор у Москві вирішив прийняти Військо Запорозьке у підданство Московського царства; - 23.10.1653 р. Московське царство оголосило війну Речі Посполитій
8 січня 1654 р.	Переяславська рада запорізького козацтва на чолі з Б. Хмельницьким	- вирішили об'єднати Гетьманщину з Московським царством; - склали статті угоди («чолобитні великому государеві»); - гетьман та 284 козака склали присягу на вірність царю
січень – лютий 1654 р.	розробка проекту договору з Московським царством	на старшинських радах у Корсуні та Чигирині вироблено 11 статей
21 березня 1654 р.	Олексій Михайлович підписав союзний договір з Військом Запорозьким	23 «Березневі статті» (Переяславська угода): - автономія Гетьманщини в складі Московського царства; - Військо Запорозьке = 60 тис. козаків; - самостійна зовнішня політика гетьмана
літо 1654 – осінь 1655 рр.	спільний похід Олексія Михайловича та козаків (Іван Золотаренко)	захопили частину Литви, м. Вільно, південну Білорусію ⇒ розповсюджували в Білорусії козацький устрій
осінь 1654 – весна 1655 рр.	татари та поляки спустошили Поділля	Б. Хмельницький та московські війська рушили на допомогу
19-22 січня 1655 р.	Дрижипільська битва («поле дрозі») – під с. Охматовим	татари та поляки завдали нищівного удару московсько-козацьким військам, але Б. Хмельницький вивів своє військо з оточення
весна – літо 1655 р.	наступ Б. Хмельницького на Галичині	19 вересня 1655 р. Б. Хмельницький розбив коронного гетьмана Станіслава Потоцького під Городком, козаки отримали викуп з м. Львова та відступили
12 листопада 1655 р.	татари атакували московсько-козацький табір під м. Озерною	Б. Хмельницький та Іслам-Гірей III уклали угоду про невтручання Криму у війну Гетьманщини та Московського царства з Річчю Посполитою

IV ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ – ПОШУК НОВИХ СОЮЗНИКІВ, ПОРАЗКА – 1656 – 1657 рр.

Дата	Подія ⇒	Наслідки
8 жовтня 1556 р.	угода Б. Хмельницького з Трансільванією (Юрій II Ракоці) про військовий союз проти Речі Посполитої	Юрій II Ракоці виступає на Галичину (грудень 1656 р.)
січень 1657 р.	угода Б. Хмельницького зі Швецією (Карл X Густав) про військовий союз проти Речі Посполитої	наказний гетьман Антін Жданович виступає на Галичину (січень 1657 р.)
весна 1657 р.	перемоги українсько-угорських військ	здобули Перемишль, Варшаву, Краків, Люблін, Берест
червень – липень 1657 р.	- поразка Юрія II Ракоці; - Антін Жданович відступив на Україну	смерть Богдана Хмельницького (27 липня 1657 р.)

Результати Національно-визвольної війни ⇒	Наслідки Національно-визвольної війни
<ul style="list-style-type: none"> - Утворено першу українську державу; - Гетьманщина встановила дипломатичні відносини з Кримським ханством, Молдавським князівством, Московським царством, Трансільванією, Швецією; - магнатське і шляхетське землеволодіння; - кріпацтво; - створено одну з найкращих армій в Європі 	<ul style="list-style-type: none"> - Прискорилося формування української нації; - Військо Запорозьке стало повноправним учасником європейських політичних процесів; - козацькі та старшинські господарства перетворювалися на господарства фермерського типу з використанням найманої праці; - перемоги під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями, битви під Зборовом та Берестечком стали зразками військового мистецтва

УГОДИ ГЕТЬМАНА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ПІД ЧАС НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ 1648 – 1657 рр.

Назва	Сторони	Дата	Зміст
Зборівський мир	Річ Посполита (Ян II Казимир) та Б. Хмельницький	8 серпня 1649 р.	<ul style="list-style-type: none"> - король визнавав самоврядність Війська Запорозького (Гетьманщини), у межах Київського, Чернігівського і Брацлавського воєводств; - на землях Війська Запорозького влада належала гетьману, резиденція якого розміщувалась в Чигирині; - уряди всіх рівнів на території Гетьманщини мали право займати лише православні шляхтичі; - на землях Гетьманщини не мали права перебувати війська коронні; - єзуїти не мали права утримувати освітні заклади; - чисельність козаків Війська Запорозького обмежувалась реєстром у 40 тисяч осіб; - усі ті, хто не потрапив до козацького реєстру, мали повернутися до своїх панів; - проголошувалась амністія всім учасникам війни; - православна Київська митрополія відновлювалася у своїх правах, а київський митрополит та двоє єпископів мали увійти до складу сенату Речі Посполитої
Білоцерківський мир	Річ Посполита (Ян II Казимир) та Б. Хмельницький	18 вересня 1651 р.	<ul style="list-style-type: none"> - король визнавав самоврядність Гетьманщини (Війська Запорозького) лише у межах Київського воєводства; - польській шляхті поверталися маєтки у Київському, Брацлавському і Чернігівському воєводствах; - чисельність козаків Війська Запорозького обмежувалася реєстром у 20 тисяч осіб; - Гетьманщина була позбавлена права вступати у відносини з іноземними державами і повинна була розірвати союз з Кримським ханством; - гетьман зобов'язувався розірвати союз із Кримом і відіслати з України татарські зағони
Жванецький мир	Річ Посполита (Ян II Казимир), Кримське ханство (Іслам-Гірей III) та Б. Хмельницький	5 грудня 1653 р.	<ul style="list-style-type: none"> - Білоцерківська угода скасовувалася; - відновлялася дія Зборівської угоди; - польський король зобов'язувався сплатити кримському ханові контрибуцію у розмірі 100 тисяч злотих

УГОДИ ГЕТЬМАНА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ПІД ЧАС НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ 1648 – 1657 рр.

Назва	Сторони	Дата	Зміст
Переяславська угода або «Березневі статті»	Московське царство (Олексій Михайлович Романов) та Б. Хмельницький	21 березня 1654 р.	<ul style="list-style-type: none"> - цар визнавав самоврядність Гетьманщини (Війська Запорозького), її суспільно-політичний устрій, адміністративну та судову систему; - на землях Війська Запорозького влада належала гетьману, який присягав на вірність цареві і отримував від царя клейноди; - гетьман повинен повідомляти царя про зв'язки з іншими державами; - чисельність козаків Війська Запорозького становила 60 тисяч осіб; - Гетьманщина зобов'язувалася сплачувати податки до царської скарбниці (плата за військову допомогу), але фінансова адміністрація не залежала від царя; - підтверджувалися права та вольності українських магнатів і шляхти; - цар пообіцяв захищати Гетьманщину від зазіхань з боку Польщі, для чого в Києві розміщується військова залога російських військ на чолі з воєводою, але вони не втручатимуться у внутрішні справи Гетьманщини
Мир під Озерною	Кримське ханство (Іслам-Гірей III) та Б. Хмельницький	12 листопада 1655 р.	кримський хан не втручатиметься у війну Гетьманщини та Московського царства проти Польщі

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ ІВАНА ВИГОВСЬКОГО (1657 – 1659 рр.)**

	Політика ⇒	Наслідки
Внутрішня	<ul style="list-style-type: none"> - обраний гетьманом до повноліття Ю. Хмельницького (Корсуньська рада, 1657 р.): писар Богдана Хмельницького; - роздавав землі козацьким старшинам, монастирям 	<ul style="list-style-type: none"> - частина козацтва не підтримала його («не «природний козак», а куплений у татар за коня «лях»); <li align="center">⇓ - придушив повстання Мартина Пушкаря та Якова Барабаша (весна 1658 р.)
Зовнішня	<ul style="list-style-type: none"> - Гадяцький договір з Річчю Посполитою (вересень 1658 р.): <ul style="list-style-type: none"> ➤ Гетьманщина називалася Велике князівство Руське; ➤ Гетьманщина увійшла до складу Речі Посполитої як третій рівноправний член унії; ➤ західноукраїнські землі – частина Польщі; ➤ Берестейська унія, рівноправ'я католицтва та православ'я; ➤ розвиток в Гетьманщині єзуїтської освіти; ⇒ <li align="center">⇓ - битва під Конотопом (27-29 червня 1659 р.); ⇒ - підтримав антипольське повстання на Правобережжі (1664 р.) ⇒ 	<ul style="list-style-type: none"> - незадоволення козаків (Яким Сомко, Василь Золотаренко, Іван Богун, Іван Сірко, Юрій Хмельницький); - засновано Львівську академію (1661 р.); - разом з кримським ханом Мехмедом IV Гіреєм розбив московські війська, але генеральна військова рада в с. Германівка (вересень 1659 р.) засудила Гадяцький договір; <li align="center">⇓ - відмовився від гетьманства (Германівська рада, 1659 р.); - страчений поляками (1664 р.)

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ ЮРІЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО (1659 – 1663 рр.)**

	Політика ⇒	Наслідки
Внутрішня	<p>обраний гетьманом замість Івана Виговського (Білоцерківська рада, 1659 р.): син Богдана Хмельницького</p>	<p>став союзником Московської держави у російсько-польській війні (1654 – 1667 рр.)</p>
Зовнішня	<p>- Переяславські статті з Московською державою (жовтень 1659 р.):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ гетьмана обирати лише за дозволом царя; ➤ гетьману заборонена самостійна зовнішня політика; ➤ у Києві, Чернігові, Брацлаві, Переяславі, Ніжині, Умані розташовано московські залоги; ➤ козаки зобов'язані воювати на боці Московської держави; ➤ київський митрополит підпорядковується Московському патріарху; <p align="center">⇓</p> <p>- битва під Слободищем (7-8 жовтня 1660 р.);</p> <p align="center">⇓</p> <p>- Слободищенський трактат з Річчю Посполитою (жовтень 1660 р.):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ автономія Гетьманщини в складі Речі Посполитої; ➤ козаки зобов'язані воювати проти Московської держави; ➤ гетьман зобов'язаний придушувати незадоволених запорожців; <p align="center">⇓</p> <p>- воював проти Яким Сомка (1661 – 1662 рр.);</p> <p align="center">⇓</p> <p>- відмовився від гетьманства (Корсунська рада, 1662 р.);</p> <p align="center">⇓</p> <p align="center">Став ченцем в Трахтемирівському (Зарубинецькому монастирі) але 1669 р. Петро Дорошенко відправив його в стамбульську в'язницю Сім Веж</p>	<p>- автономія Гетьманщини в складі Московської держави;</p> <p>⇒ - зазнав поразки від поляків і татар ⇒ російське військо (Василь Шереметев) зазнав поразки під Чудновим (листопад 1660 р.);</p> <p>⇒ - незадоволення козаків (Яким Сомко, Василь Золотаренко);</p> <p align="center">⇓</p> <p align="center">Яким Сомко присягнув на вірність московському царю, став наказним гетьманом Лівобережжя (1660 – 1663 рр.);</p> <p>⇒ - Павло Тетеря став гетьманом Правобережжя (1663 – 1665 рр.);</p> <p align="center">⇓</p> <p align="center">Поділ України ⇓ Руїна (60-80-і роки XVII ст.)</p>

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ ІВАНА БРЮХОВЕЦЬКОГО (1663 – 1668 рр.)**

	Політика ⇒	Наслідки
Внутрішня	<ul style="list-style-type: none"> - обраний гетьманом Лівобережжя замість Якіма Сомка (чорна рада в Ніжині, 1663 р.): старший слуга Богдана Хмельницького; - на виборах обіцяв зменшити податки, обмежити старшинське землеволодіння 	<ul style="list-style-type: none"> - стратив Якіма Сомка та Василя Золотаренка за переговори з Павлом Тетерею (вересень 1663 р.); - посилив утиски народу, жорстоко карав незадоволених
Зовнішня	<ul style="list-style-type: none"> - воював з Павлом Тетерею на Правобережжі; ⇒ <li style="text-align: center;">↓ - оборона м. Глухова (січень 1664 р.): завдав поразки Яну II Казимиру ⇒ <li style="text-align: center;">↓ - Московські статті (жовтень 1665 р.): <ul style="list-style-type: none"> ➤ автономія Гетьманщини в складі Московської держави; ➤ гетьмана обирати лише за дозволом царя; ➤ гетьману заборонена самостійна зовнішня політика; ➤ збільшено кількість московських залог в українських містах; ➤ київський митрополит підпорядковується Московському патріарху; ➤ податки з українського населення збирали московські війська ⇒ <p align="center">але</p> <li style="text-align: center;">30 січня 1667 р. – Андрусівське перемир'я ⇒ <li style="text-align: center;">↓ - на таємній старшинській раді в Гадячі (січень 1668 р.) запропонував прийняти турецький протекторат; ⇒ <li style="text-align: center;">↓ - розпочав переговори з Петром Дорошенком та Османською імперією ⇒ 	<ul style="list-style-type: none"> - спустошив Правобережжя; - отримав титул боярина, одружився з княжною Довгорукою; - незадоволення козаків; - перепис українського населення; - звернувся до Москви з проханням спалити збунтовані українські міста, однак Москва відмовилася прислати каральні війська; <li style="text-align: center;">↓ - сам здійняв повстання проти Московської держави; <li style="text-align: center;">↓ - 7 червня 1668 р. на смерть забитий козаками під с. Опішня (з дозволу Петра Дорошенка)

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ ПЕТРА ДОРОШЕНКА (1665 – 1676 рр.)**

	Політика ⇒	Наслідки
Внутрішня	<ul style="list-style-type: none"> - обраний гетьманом Правобережжя замість Павла Тетері (Чигиринська рада, 1665 р.): був генеральним осавулом у Тетері; - реформи: постійне 20-тисячне наймане військо, власна монета 	<ul style="list-style-type: none"> - часто скликав козацькі ради, прислухався до рядових козаків; - підтримка козаків
Зовнішня	<p align="center">30 січня 1667 р. – Андрусівське перемир'я ⇓</p> <ul style="list-style-type: none"> - спільний наступ українсько-турецько-татарських військ на Річ Посполиту (літо-осінь 1667 р.); <li align="center">⇓ - Підгаєцькі пакти з Річчю Посполитою (жовтень 1667 р.): <ul style="list-style-type: none"> ➤ Правобережжя визнає владу польського короля; ➤ магнати і шляхта повертаються до своїх маєтків в Україні; - 7 червня 1668 р. Іван Брюховецький на смерть забитий козаками під с. Опішня (з дозволу Петра Дорошенка); - угода з Османською імперією (восени 1669 р.): <ul style="list-style-type: none"> ➤ Правобережжя визнає владу турецького султана; ➤ Дорошенко отримав титул санджакбея; <li align="center">⇓ - спільний наступ козаків (Дорошенко), турків (Мехмед IV), татар (Селім I Грей) на Поділлі, Галичині (весна-літо 1672 р.); ⇒ - відправив Юрія Хмельницького в стамбульську в'язницю Сім Веж (1669 р.); - надіслав Івана Мазепу з дарунками до Константинополя (1674 р.), але того заарештував Сірко; - відмовився від гетьманства (Чигиринська рада, 1675 р.); ⇒ - переїхав до Москви, одружився з Агафією Єропкіною 	<ul style="list-style-type: none"> - вирішив прийняти турецький протекторат; - біля м. Підгайці татари перейшли на бік поляків: Іван Сірко спустошив Крим (за домовленістю з Річчю Посполитою); <li align="center">⇓ - 8 червня 1668 р. оголошений гетьманом «обох боків Дніпра»; <li align="center">⇓ залишив на Лівобережжі наказного гетьмана Дем'яна Многогрішного; <li align="center">⇓ 1669 – 1672 рр. – гетьманування Дем'яна Многогрішного; 1672 – 1687 рр. – гетьманування Івана Самойловича; <li align="center">⇓ - 5 жовтня 1672 р. – Бучацький мир (Річ Посполита – Туреччина); <li align="center">⇓ Чигиринські походи (1674, 1676 рр.) Івана Самойловича з московськими військами (князь Ромодановський); <li align="center">⇓ - 1676 р. Іван Самойлович оголошений гетьманом «обох боків Дніпра»; - правнучка – Наталя Гончарова – дружина О.С. Пушкіна

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ ДЕМ'ЯНА МНОГОГРІШНОГО (1669 – 1672 рр.)**

	Політика ⇒	Наслідки
Внутрішня	<p>- призначений наказним гетьманом Лівобережжя замість Петра Дорошенка (1668 р.); - обраний гетьманом Лівобережжя (Глухівська рада, 1669 р.)</p>	<p>- наступ московських військ на Лівобережжя; ↓ - присягнув на вірність московському царю</p>
Зовнішня	<p>- Глухівські статті з Московською державою (березень, 1669 р.):</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ гетьману заборонена самостійна зовнішня політика; ➤ гетьману дозволено утримувати 1 тис. компанійців; ➤ реєстр = 30 тис. осіб; ➤ обмежено перехід селян у козацтво; ➤ зменшено кількість московських залог в українських містах; ➤ податки з українського населення збирала козацька старшина; <p>- таємні переговори з Петром Дорошенком про можливість переходу Лівобережної України під протекторат Туреччини ⇒</p>	<p>- намагався послабити політичну роль козацької старшини;</p> <p align="center">↓</p> <p>- березень 1672 р. заарештований козацькою старшиною (Іваном Самойловичем) ⇒ засланий до Сибіру</p>

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ ІВАНА САМОЙЛОВИЧА (1672 – 1687 рр.)**

	Політика ⇒	Наслідки
Внутрішня	<p>- обраний гетьманом Лівобережжя замість Дем'яна Многогрішного (старшинська рада в Козачій Діброві поблизу Конотопа, 1672 р.);</p> <p>- припинив скликання Генеральної військової ради</p>	<p>- присягнув на вірність московському царю;</p> <p>- обмежив козацьку демократію</p>
Зовнішня	<p>- Конотопські статті (червень 1672 р.) з Московською державою:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ гетьману заборонена самостійна зовнішня політика; ➤ гетьману заборонено підтримувати відносини з Петром Дорошенком; ➤ гетьману заборонено судити і карати без згоди старшини; ➤ гетьману заборонено утримувати компанійців; ➤ обмежено перехід селян у козацтво; ➤ податки з українського населення збирала козацька старшина; <p>- Чигиринські походи (1674, 1676 рр.) з московськими військами (князі Ромодановський, Голіцин); ⇒</p> <p>- 1687 р. – невдалий похід на Крим (спільно з князем Голіциним) ⇒</p>	<p>- посилив політичну роль козацької старшини, ↓ остаточно сформував значне військово товариство (бунчукові, військові, значкові товариші);</p> <p>- 1676 р. оголошений гетьманом «обох боків Дніпра»;</p> <p>- липень 1687 р. – заарештований козацькою старшиною (Іваном Мазепою) ⇒ засланий до Сибіру</p>

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ ЮРІЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО (1677 – 1681 рр.), (1685 р.)**

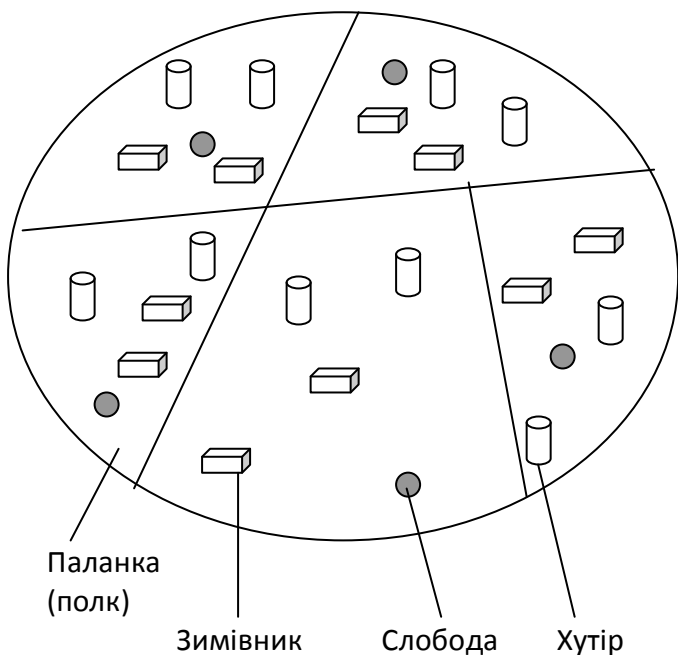
Політика ⇒	Наслідки
<ul style="list-style-type: none"> - Проголошений гетьманом Правобережжя замість Петра Дорошенка (турки визволили з в'язниці Сім Веж, 1677 р.); - I Чигиринський похід турецького війська (1677 р.); - II Чигиринський похід турецького війська (1678 р.); <li align="center">↓ - 1678 р. разом з турками зруйнував м. Богуслав; ⇒ - великі податки, страти незадоволених; - проголошений гетьманом Правобережжя (повернули турки, 1685 р.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Присягнув на вірність Османській імперії, прийняв титул «Князя сарматського і вождя Війська Запорозького»; - відступив під тиском Івана Самойловича та князя Ромодановського; - зруйнував м. Чигирин, переніс столицю до м. Немірова; - населення Богуслава віддав туркам у ясир; - 1681 р. турки відсторонили його від гетьманства; - 1681 р. Бахчисарайський мир (Туреччина – Крим – Москва); - пригнічення населення, страти незадоволених, <li align="center">↓ <li align="center">1685 р. <li align="center">страчений турками у Кам'янці Подільському

ЛІВОБЕРЕЖНА ГЕТЬМАНЩИНА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.

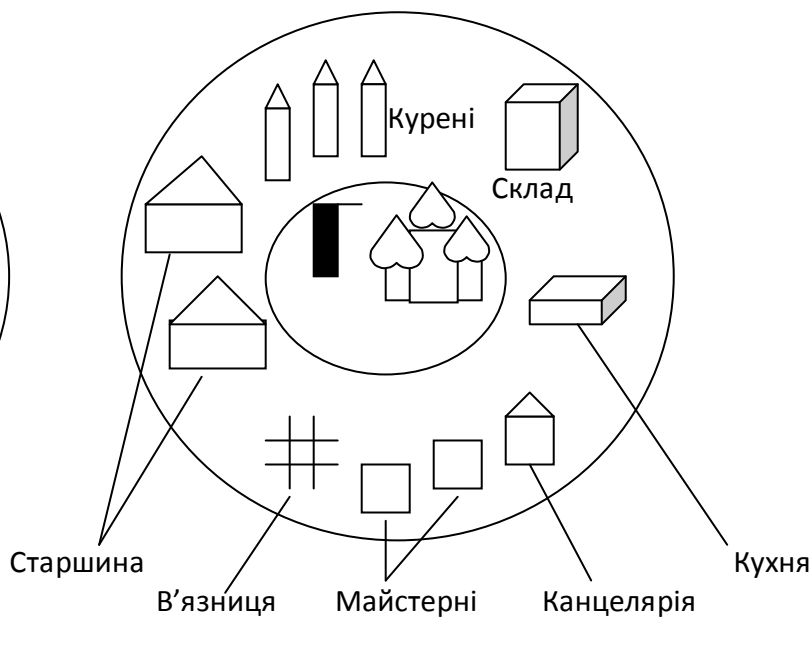
Головні характеристики	Особливості Лівобережжя
Політична автономія	власне військо, кордони, фінансова система, державна символіка
Територіальний устрій	<ul style="list-style-type: none"> - 10 полків (по 7-22 сотні); - сотні (по 30 куренів); - курені (по 10-20, 30-40 козаків)
Армія	<ul style="list-style-type: none"> - структура: полки, сотні, курені; - роди військ: піхота, кіннота, артилерія (важка польова та облогова, легка кінна), розвідка, прикордонна, фортифікаційна, санітарна служби
Органи влади	<ul style="list-style-type: none"> - голова – гетьман; - верховний орган влади – Генеральна військова рада, згодом – Старшинська рада; - Генеральний штаб – Генеральна старшина (генеральні писар, обозний, два осавули, хорунжий, бунчужний, двоє суддів, підскарбій); - Уряд – колегія Генеральних старшин (генеральні писар, обозний, два осавули, хорунжий, бунчужний, двоє суддів, підскарбій); - судочинство – Генеральний військовий суд, полкові, сотенні суди, копні суди (у північних полках Лівобережжя), гетьман (апеляція, смертні вироки); - місцева влада – полкові старшини, сотенні правління, курінні отамани
Закони	<ul style="list-style-type: none"> - українське звичаєве право; - магдебурзьке право; - універсали гетьмана; - угоди з Московською державою
Фінансова система	<ul style="list-style-type: none"> - грошова одиниця – російський карбованець, власна монета; - джерела фінансових надходжень: податки з селян, міщан, промислів, мита, орендна плата, карбування власної монети; - Генеральна скарбова канцелярія, Генеральна лічильна комісія
Державна символіка	клейноди гетьмана
Соціальний устрій	<ul style="list-style-type: none"> - привілейовані шари – козацтво, духовенство; - непривілейовані шари – селяни, міщани
Землеволодіння	<ul style="list-style-type: none"> - козацьке (займанщина) ⇒ господарство фермерського типу; - старшинське: приватне (спадкове), рангове (тимчасове); - монастирське; - сільської громади
Церква	українська православна церква – митрополія Московського Патріархату (1686 – 1770 рр.)
Культура	<ul style="list-style-type: none"> - занепад архітектури, мистецтва; - козацькі літописи (Самовидця, Григорія Грабянки, Самійла Величка); - розвиток УНТ: думи «Про Хмельницького і Барабаша», «Засвіт встали козаченьки», «Гей, не дивуйте добрі люди», «Ой, Богдане, батьку Хмелю»

ЗАПОРІЗЬКА СІЧ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.

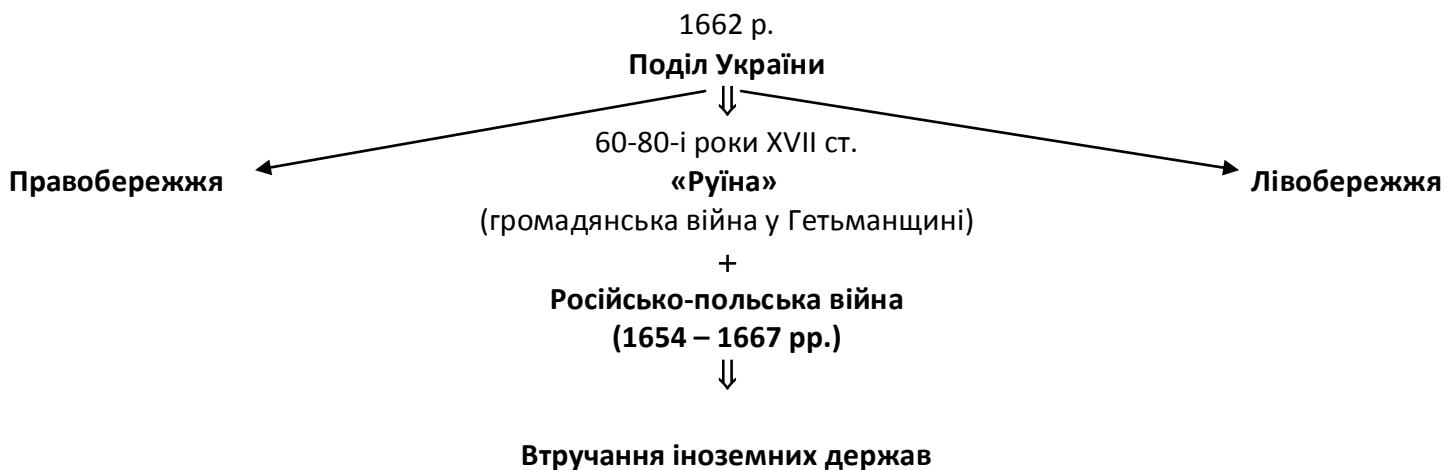
Запорізька Січ (Запорізький Кіш)

Січ - фортеця

Микитинська Січ (1639–1652 рр.)
Чортомлицька Січ (1652–1709 рр.)

Угоди	Рік	Країни	Доля Запорізької Січі
Андрусівське перемир'я	1667 р.	Річ Посполита, Московська держава	під спільним російсько-польським управлінням (захист від турків і татар)
Бахчисарайський мир	1681 р.	Османська імперія, Кримське ханство, Московська держава	до складу Московської держави
«Вічний мир»	1686 р.	Річ Посполита, Московська держава	в складі Московської держави

1663 – 1675 рр.
кошовий отаман Іван Сірко

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ПІД ВЛАДОЮ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ XVII ст. – НА ПОЧАТКУ XVIII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ ІВАНА МАЗЕПИ (1687 – 1709 рр.)**

	Політика ⇒	Наслідки
Внутрішня	<ul style="list-style-type: none"> - обраний гетьманом Лівобережжя замість Івана Самойловича (Коломацька рада, 1687 р.): був генеральним осавулом у Самойловича; - роздавав землі старшині та духовенству; - зміцнив владу гетьмана; - опікувався розвитком освіти; - опікувався розвитком літератури; - опікувався розвитком архітектури та мистецтва; - опікувався розвитком промислів та торгівлі 	<ul style="list-style-type: none"> - підтримував козацьку старшину (значне військове товариство, значкове товариство); - затвердив панщину (2 дні на тиждень); - «Від Богдана до Івана не було гетьмана»; - Києво-Могилянський колегіум → академія, заснував Чернігівський колегіум; - бібліотека, друкарня Києво-Могилянської академії; - українське бароко: православні церкви (26), Київ, Батурин; - млини, гуральні, рудні, селітряні заводи, ковальські цехи, винокурні
Зовнішня	<ul style="list-style-type: none"> - Коломацькі статті з Московською державою (липень 1687 р.): <ul style="list-style-type: none"> ➤ автономія Гетьманщини в складі Московської держави; ➤ реєстр = 30 тис. осіб; ➤ гетьману дозволено утримувати компанійців; ➤ гетьману заборонена самостійна зовнішня політика; ➤ гетьмана обирати лише за дозволом царя; ➤ гетьману заборонено скидати старшину; ➤ старшина повинна слідкувати за гетьманом; ➤ гетьман повинен сприяти російсько-українським шлюбам; - учасник азовських походів московського війська (1695 р., 1696 р.); - придушив повстання Семена Палія (1702 – 1704 рр.); - таємні переговори з Карлом XII (1706 – 1708 рр.); <p align="center">↓</p> <ul style="list-style-type: none"> - 24 жовтня 1708 р. відкрито перейшов на бік Карла XII (3 тис. осіб); <p align="center">↓</p> <ul style="list-style-type: none"> - договір з Карлом XII у Великих Будищах (27 березня 1709 р.); - переманив на свій бік Костя Гордієнка (7 тис. запорожців); - поразка під Полтавою (27 червня 1709 р.) 	<ul style="list-style-type: none"> - з 1689 р. зблизився з Петром I (радник у польських справах), <p align="center">↓</p> <p align="center">нагороджений Орденom Андрія Первозванного (1700 р.), Крупицькою областю у Новгород-Сіверщині (1703 р.), титулом князя Священної Римської імперії;</p> <ul style="list-style-type: none"> - нагороджений дорогими хутрами за взяття Азова (1696 р.); - став гетьманом обох боків Дніпра (1704 – 1709 рр.); - Василь Кочубей та Іван Іскра страчені за донос на Мазепу, за наказом Петра I (липень 1708 р.); - Батурин (2 листопада 1708 р), «страчено» опудало Мазепи (12 листопада 1708 р.), анафема Мазепі (з 1708 р.), виготовлено орден Іуди; <p align="center">↓</p> <ul style="list-style-type: none"> - гетьманом обрано Івана Скоропадського (1708 – 1722 рр.); - шведи спустошували Лівобережжя ⇒ повстання українського населення; - Чортомлицьку Січ (11 травня 1709 р.); - разом з Карлом XII втік у Туреччину ⇒ помер у с. Варниця поблизу Бендер (22 вересня 1709 р.), вдруге похований у м. Галац (1710 р.)

ГЕТЬМАНУВАННЯ ПИЛИПА ОРЛИКА (1710 – 1742 рр.)

Політика ⇒	Наслідки
<p>- Обраний гетьманом в еміграції (козацька рада у Бендерах, 5 квітня 1710 р.): був генеральним писарем у Мазепи;</p> <p>- «Пакти і Конституції прав і вольностей Війська Запорозького» – Договори і Постановлення Прав і вольностей Війська Запорозького між Яснотельможним паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська Запорозького, і між генеральною старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорозьким, що за давнім звичаєм і за військовими правилами утверджені обома сторонами вільним голосуванням і Яснотельможного гетьмана урочистою присягою підтверджені року від Різдва Хрестового 1710, Квітня 5, в Бендерах:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ територія України (Малої Русі або Війська Запорозького) за Зборівським миром; ➤ незалежність України від Московської держави та від Речі Посполитої; ➤ Україна під протекторатом Швеції (підписав Карло XII); ➤ Україна – постійний союзник Кримського ханства; ➤ найвища виконавча влада – гетьман (довічно); ➤ старшина отримувала рангові маєтності; ➤ законодавча влада – Генеральна Рада (генеральні старшини, цивільні полковники від міст, генеральні радники – делегати від полків, полкові старшини, сотники, представники Запорозької Січі); ➤ Генеральна Рада працює сесійно: тричі на рік (Різдво, Великдень, Покрова); ➤ судочинство – Генеральний військовий суд; ➤ фінансовою системою керує Генеральний підскарбій; <p>- похід на Правобережжя спільно з татарами, поляками, шведами, запорожцями Костя Гордієнка ⇒ оточили Білу Церкву (1711 р.);</p> <p>- жив у Швеції (1714 – 1720 рр.);</p> <p>- шукав підтримки у Франції, Англії, Речі Посполитої, Ватикану, Саксонії, Пруссії, щоб організувати антиросійську коаліцію (1711 – 1742 рр.)</p>	<p>- уряд Орлика визнали Швеція, Кримське ханство, Туреччина, підтримували Австрія, Франція, Англія;</p> <p>- перша Конституція України, але не вступила в силу ↓ залишилася політико-правовою пам'яткою;</p> <p>- татари грабували Слобожанщину, захоплювали ясир, ↓ козаки відмовилися підтримувати Орлика;</p> <p>- після Ніштадтського миру (1721 р.) залишив Швецію;</p> <p>- жив у Німеччині, Австрії, Речі Посполитій, Туреччині, помер у Яссах (24 травня 1742 р.)</p>

УПРАВЛІННЯ УКРАЇНСЬКИМИ ЗЕМЛЯМИ ПІД ВЛАДОЮ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У XVIII ст.

Орган влади	I Малоросійська колегія	«Правління гетьманського уряду»	II Малоросійська колегія
Час діяльності	1722 – 1727 рр.	1734 – 1750 рр.	1764 – 1781 рр.
Склад	<ul style="list-style-type: none"> - 6 російських офіцерів; - прокурор; - голова – Степан Вельямінов 	<ul style="list-style-type: none"> - 3 російських офіцерів; - 3 генеральних старшин; - голова – Олексій Шаховський 	<ul style="list-style-type: none"> - 4 російських офіцерів; - 4 генеральних старшин; - голова – Петро Румянцев
Функції	<ul style="list-style-type: none"> - нагляд за діяльністю наказного гетьмана та Генеральної військової канцелярії; - нагляд за стосунками козацької старшини та козацтва; - контроль фінансів та діловодства; - стягнення податків; - розквартирування російських солдат; - нагляд за розподілом земель між російськими офіцерами; - розгляд скарг на рішення малоросійських судів 	<ul style="list-style-type: none"> - нагляд за місцевим населенням, доноси до «Таємної канцелярії»; - нагляд за стосунками козацької старшини та польською, білоруською шляхтою; - русифікація української старшини 	<ul style="list-style-type: none"> - нагляд за діяльністю наказного гетьмана та Генеральної військової канцелярії; - нагляд за стосунками козацької старшини та козацтва; - контроль фінансів та діловодства; - стягнення податків; - розквартирування російських солдат; - нагляд за розподілом земель між російськими офіцерами; - розгляд скарг на рішення малоросійських судів

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ПІД ВЛАДОЮ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVIII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ ПАВЛА ПОЛУБОТОКА (1722 – 1724 рр.)**

	Діяльність ⇒	Наслідки
До гетьманування	<ul style="list-style-type: none"> - не підтримав перехід Івана Мазепи на бік Карла XII; - отримав від Петра I землеволодіння І. Мазепи та П. Орлика; - цікавився історією українського народу; - очолив козаків під час будівництва ладозького каналу (1721 р.) 	<ul style="list-style-type: none"> - претендував на посаду гетьмана замість Мазепи (Глухівська рада, 1708 р.): був чернігівським полковником; - став найбільшим магнатом малоросійського краю, Слобожанщини; - упорядкував коротку «Кроніку» (1452 – 1715 рр.); - незадоволення козаків
За гетьманування	<ul style="list-style-type: none"> - обраний наказним гетьманом замість І. Скоропадського (1722 р.): був чернігівським полковником; - видав універсал про реформу судочинства (1722 р.); - подав Сенату Російської імперії клопотання про фінансову незалежність від Малоросійської колегії; - прибув до Петербурга для допиту (травень 1723 р.); <p align="center">↓</p> <ul style="list-style-type: none"> - старшина на чолі з Данилом Апостолом привезла до Петербурга Коломацькі чолобитні (осінь 1723 р.) 	<ul style="list-style-type: none"> - мав дорадчий голос при Малоросійській колегії; - заборонив дворянам зловживання щодо козаків; - відмовився виконувати фінансові розпорядження Малоросійської колегії; - запропонував замінити Малоросійську колегію Генеральним судом (7 осіб); <p align="center">↓</p> <p align="center">Петро I заборонив проводити нові вибори гетьмана (червень 1723 р.);</p> <ul style="list-style-type: none"> - за наказом Петра I заарештовано П. Полуботка, Д. Апостола, старшину (листопад 1723 р.); <p align="center">↓</p> <p align="center">помер від хвороби в Петропавлівській фортеці (грудень 1724 р.)</p>

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ПІД ВЛАДОЮ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVIII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ ДАНИЛА АПОСТОЛА (1727 – 1734 рр.)**

	Політика ⇒	Наслідки
До гетьманування	<ul style="list-style-type: none"> - учасник азовських походів московського війська (1695 р., 1696 р.); - брав участь у Північній війні (1700 – 1721 рр.); - підтримав перехід Івана Мазепи на бік Карла XII (жовтень 1708 р.); - брав участь у Перському поході (1722 р.) як наказний гетьман; - разом зі старшиною привіз до Петербурга Коломацькі чолобитні (1723 р.) 	<ul style="list-style-type: none"> - розгромив кримського хана та ханського гетьмана Петрика; - водив козаків до Ліфляндії (1701 р.) як наказний гетьман; - повернувся на бік Петра I (листопад 1708 р.); - втратив око в бою під Дербентом (Кавказ); - за наказом Петра I заарештовано П. Полуботка, Д. Апостола, старшину (листопад 1723 р.), <p align="center">↓</p> <p align="center">ув'язнений у Петропавлівській фортеці (до початку 1725 р.)</p>
За гетьманування	<ul style="list-style-type: none"> - обраний гетьманом замість Павла Полуботка (Глухівська рада, 1727 р.): був миргородським полковником; - «Рішительні пункти» (серпень 1728 р.): <ul style="list-style-type: none"> ➤ відновлено Генеральну військову раду, яка обирала гетьмана; ➤ право усунути гетьмана належить царю; ➤ старшину затверджує цар; ➤ старшина отримувала рангові маєтності; ➤ відновлено козацьке судочинство; ➤ рішення Генерального військового суду можна оскаржити гетьману та царю; ➤ фінансовою системою керує Генеральний підскарбій та представник царя; - реформа фінансової системи; - завершено судову реформу П. Полуботка; - помер у с. Сорочинцях (січень 1734 р.) 	<ul style="list-style-type: none"> - гетьманство відновлено (Петро II); - встановлено точний бюджет державних видатків; - встановлено порядок апеляції у судових справах; - гетьманство (Анна Іоанівна) ⇒ «Правління Гетьманського уряду» (1734 – 1750 рр.)

УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVIII ст.

Умови розвитку культури

Позитивні

- виникла власна держава – Гетьманщина;
- формується українська нація;
- формується українська мова;
- поширення козацтва;
- українські феодали займалися меценатством;
- поширені ідеї гуманізму та Відродження

Негативні

- поразка у Національно-визвольній війні;
- втрата власної державності;
- політичний гніт (влада поляків, росіян);
- національний гніт (полонізація, русифікація);
- соціальний гніт (кріпацтво);
- українські митці виїздили за кордон

Освіта	Церковна література	Світська література	Книгодрукування
<p style="text-align: center;">Початкова освіта</p> <p>Церковні школи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - католицькі (єзуїтські колегіуми); - протестантські; - православні парафіяльні; <p style="text-align: center;">+</p> <p>Братські школи</p> <p style="text-align: center;">Середня освіта:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Новгород-Сіверський колегіум (1689 р.); - Чернігівський колегіум (1700 р.); - Харківський колегіум (1726 р.); - Переяславський колегіум (1738 р.) <p style="text-align: center;">Вища освіта:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Києво-Могилянська академія (1632р. – 1701р. – 1817 р.); - Львівська академія (1661 – 1773 рр.) 	<p style="text-align: center;">Полемічна:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Лазар Баранович «Нова міра старої віри» (1676 р.); - Іоанікій Галятовський «Лебідь» (1675 р.), «Азбука різним єретикам» (1681 р.) <p style="text-align: center;">Проповіді:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Іоанікій Галятовський «Ключ розуміння» (1659 р.), «Фундамента» (1683); - Інокентій Гізель «Мир з Богом людині» (1669 р.); - Антін Радивільський «Огородник Марії Богородиці» (1676 р.), «Вінець Христовий» (1688 р.); - Данило Туптало (Дмитро Ростовський) «Руно орошенное» (1683 р.), «Книга життя святих» (1689 – 1705 рр.) <p style="text-align: center;">Богослови:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Іоанікій Галятовський (1620 – 1688 рр.); - Феофан Прокопович (1681 – 1736 рр.) 	<p style="text-align: center;">Козацькі літописи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Самовидця (1648 – 1702 рр.); - Григорія Грабянки (козацтво до 1709 р.); - Самійла Величка (1648 – 1700 рр.) <p style="text-align: center;">Літопис</p> <p>Межигірський літопис (кінець XIV ст. – 1700 р.)</p> <p style="text-align: center;">Історична проза:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Феодосій Сафонович «Хроніка з літописців стародавніх» (1672 р.); - невідомий автор «Синопис або стислий опис від різних літописців про початок слов'яно-руського народу» - підручник з історії (1674 р.) <p style="text-align: center;">Поезія:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Семеон Полоцький (1629 – 1680 рр.); - Іван Величковський (1630 – 1701 рр.); - Климентій Зиновій (? – 1717 рр.) 	<p style="text-align: center;">11 друкарень:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Київ; - Новгород-Сіверський; - Чернігів; - Львів <p style="text-align: center;">100 видань:</p> <ul style="list-style-type: none"> - релігійні; - історичні; - полемічні; - «Києво-Печерський патерик» (1661 р.); - «Синопис» (1674 р.)

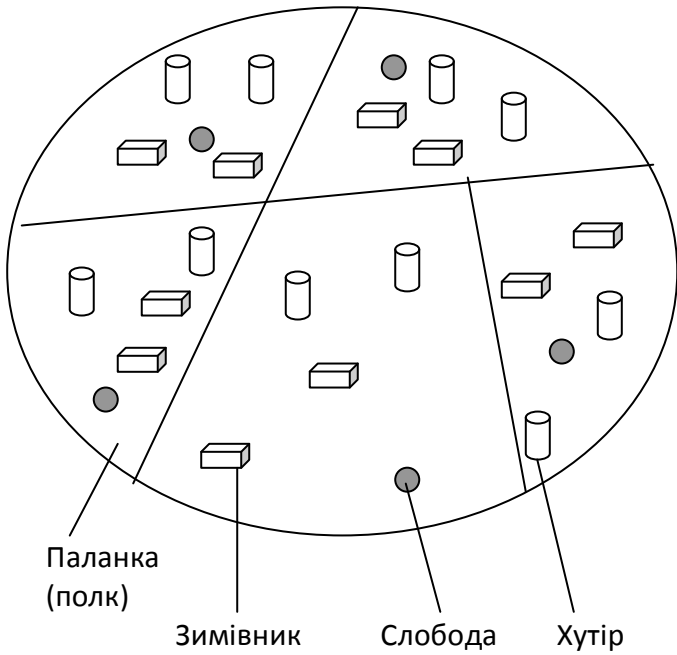
Наука	Театр	Музика	Архітектура	Образотворче мистецтво	Сницарство
<p>Філософія: - Йоасаф Кроковський (1850 – 1718 рр.); - Інокентій Поповський (? – ? рр.); - Афанасій Милославський (? – 1714 рр.); - Стефан Яворський (1658 – 1722 рр.)</p> <p>Математика - Стефан Яворський підручник «Скорочення змішаної математики»; - Феофан Прокопович підручник з математики</p>	<p>Шкільна драма: - «Про Олексія, чоловіка Божого» (1674 р.); - «Царство природи людської» (1698 р.)</p> <p>Інтермедія (фольклорні сюжети)</p> <p>Вертеп</p> <p>Історична драма «Володимир» Феофана Прокоповича</p>	<p>Церковний спів (поліфонія) ↓ псалми</p> <p>Народні співці (лірники, кобзарі) ↓ апокрифічні пісні</p> <p>Світська музика: оркестри, кріпацькі капели, хори, оперні трупи</p> <p>Музична школа м. Глухів (1738 р.)</p> <p>Композитор Микола Ділецький (1630 – 1690 рр.) «Грамматика музикальна»</p>	<p>Українське бароко: - Преображенський собор Мгарського монастиря, Лубни (1684 – 1692 рр.); - Спасо-Преображенський собор, Ізюм (1684 р.); - Покровський собор, Харків (1689 р.); - Георгіївський собор у Видубицькому монастирі, Київ (1696 – 1701 рр.); - Хрестовоздвиженський собор, Полтава (1709 р.); - церква Святої Катерини, Чернігів (1716 р.)</p> <p>Елементи бароко: - Софійський та Михайлівський Золотоверхий собори, Київ; - Успенський собор, Троїцька надбрамна церква Києво-Печерської лаври</p>	<p>Портрет: Микола Петрахович (1600 – 1666 рр.)</p> <p>Гравюра: - Олександр Тарасевич (1640 – 1727 рр.); - Іван Щирський (1650 – 1714 рр.); - Іван Мігура (? – ? рр.); - Аверкій Козачківський (? – ? рр.)</p> <p>Золотарство Іван Равич (1677 – 1762 рр.)</p> <p>Іконопис: - Іван Руткович (? – 1703 рр.); - Алімпій Галик (1703 – 1763 рр.); - Яким Глинський (? – ? рр.); - Михайло Юревич (1707 – ? рр.); - Йов Кондзелевич (1667 – 1740 рр.)</p>	<p>Школи різьблення: - Жовква; - Київ</p> <p>Майстер Ігнатій Стобенський (? – 1742 рр.)</p> <p>Іконостаси: - церква Святої Трійці, Жовква; - Спасо-Преображенська церква, с. Великі Сорочинці; - Вознесенська церква, Чернігівщина; - Успенська церква Києво-Печерської лаври; - Софійський та Михайлівський Золотоверхий, Київ</p>

**УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ПІД ВЛАДОЮ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII ст.
ГЕТЬМАНУВАННЯ КИРИЛА РОЗУМОВСЬКОГО (1750 – 1764 рр.)**

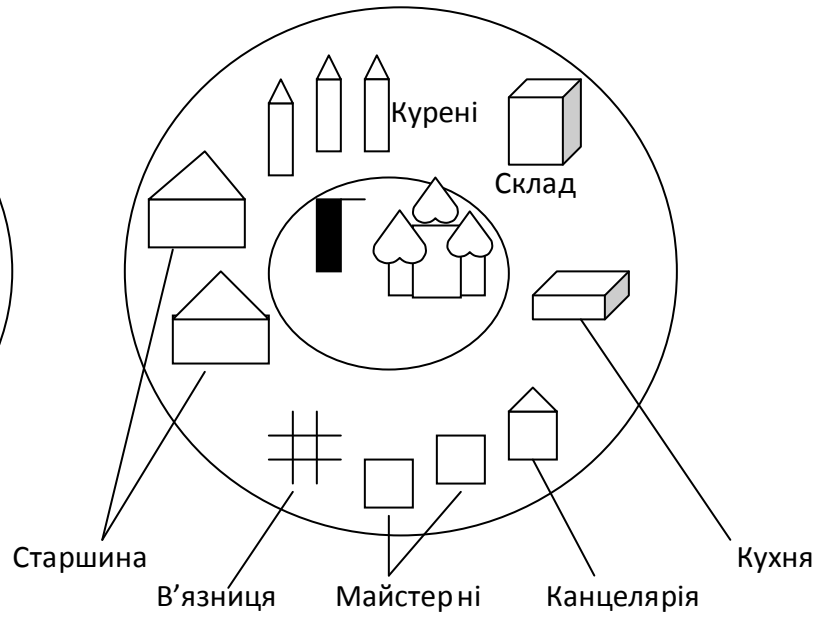
Політика ⇒	Наслідки
<ul style="list-style-type: none"> - українська старшина звернулася до Єлизавети Петрівни з проханням відновити гетьманство (1744 р.); - обраний гетьманом (Глухівська рада, 1750 р.); - багато часу проводив у Петербурзі; - мав 2 столиці – Глухів та Батурин, будував дворові резиденції; - українські справи передано з відання сенату до колегії закордонних справ; - судова реформа: Гетьманщину поділено на 20 судових повітів, кожен з яким мав власні суди – земські, підкоморські, в полкових містах – городські суди; - обмежено перехід селян від одного поміщика до іншого; - реформа козацького війська: єдине озброєння, однострої; вдосконалено артилерію; система шкіл з військовою наукою для козацьких дітей; - опікувався освітою, наукою, літературою, мистецтвом; - допоміг Катерині II прийти до влади (1762 р.); <p align="center">⇓</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Прохання малоросійського шляхетства і старшин, разом з гетьманом, про відновлення колишніх прав Малоросії» (1764 р.) 	<ul style="list-style-type: none"> - наказ Єлизавети Петрівни про відновлення посади гетьмана (1747 р.); <p align="center">⇓</p> <ul style="list-style-type: none"> - призначений «гетьманом Малої Росії, обох боків Дніпра та військ запорозьких»; - управління справами доручив своєму вихователю Григорію Теплову, що був головою гетьманської канцелярії з 1741 р.; - утворив пишній двір, відкрив у Глухові співацьку школу, театр (1751 – 1764 рр.); - царські урядовці виїхали з Гетьманщини, але 1754 р. видано царський указ про контроль над фінансами Гетьманщини; - закріпив привілейоване становище старшини, її право на землеволодіння, термін «шляхетство» став офіційною назвою козацької старшини; - посилено закріпачення селян; - царські війська виїхали з Гетьманщини; - планував відкрити у Батурині університет на зразок Московського університету; - Г. Теплов подав Катерині II доповідну записку «О неурядках в Малороссии»; <p align="center">⇓</p> <ul style="list-style-type: none"> - Катерина II примусила гетьмана подати у відставку, пожалувала йому чин генерал-фельдмаршала, великі володіння в Україні та пожиттєве грошове утримання; - Маніфест про ліквідацію гетьманства (10 жовтня 1764 р.) <p align="center">⇓</p> <p align="center">Ліквідація решток автономного устрою Гетьманщини:</p> <ul style="list-style-type: none"> - II Малоросійська колегія (1764 – 1781 рр.); - утворено Слобідсько-Українську губернію (1765 р.), на Лівобережжі утворено 3 намісництва: Київське, Чернігівське, Новгород-Сіверське (1782 р.); - козацькі полки перетворено на полки карабінерів, старшина отримала російські військові чини; - заборонено перехід селян від одного поміщика до іншого (1783 р.); - на українську старшину поширено дворянські права та привілеї – «Жалувана грамота дворянству» (1785 р.)

ЗАПОРІЗЬКА СІЧ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII ст.

Запорізька Січ (Запорізький Кіш)

Січ - фортеця

Підпільненська – Нова Січ (1734–1775 рр.)

Участь у російсько-турецькій війні 1768 – 1774 рр.

Кючук-Кайнарджийський мир (1774 р.):

- незалежність Кримського ханства;
- Північне Причорномор'я (від Дніпра до Південного Буга) приєднано до Росії;
- Кінбурн, Керч, Єнікале увійшли до Росії;
- Росія отримала право мати свій флот на Чорному морі, вільно проходити Боспор та Дарданелли

Коліївщина (1768 р.)

АЛЕ

Повстання Омеляна Пугачова
(1773 – 1775 рр.)

15-16 червня 1775 р.

~~Нова Січ~~

Територія «Вольностей Війська Запорізького» увійшла до складу Азовської та Новоросійської губерній

Подальша доля запорожців

Уряд Січі	Ув'язнено:
	- кошового отамана Петра Калнишевського (1691 – 1803 рр.) – до Соловецького монастиря; - військового писаря Івана Глобу (? – 1791 рр.) – до Туруханського монастиря; - військового суддю Павла Головатого (1715 – 1795 рр.) – до Тобольського монастиря
Старшина	надано офіцерські звання та великі земельні наділи
Козаки	переведено до стану державних селян
Втікачі	5 тис. запорожців оселилися на території Османської імперії, в гирлі Дунаю ⇒ Задунайська Січ (1775 – 1828 рр.)
Оновлене козацтво	Катерина II поновила козацтво для участі у російсько-турецькій війні 1787 – 1791 рр. ⇒ Чорноморське козацьке військо або «Військо вірних козаків» (1787 – 1860 рр.)

ЗАСЕЛЕННЯ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ

1778 р.

О.В Суворов переселив вірмен та греків
з Криму до Азовської губернії

1783 р.

Маніфест Катерини II
про приєднання до Російської імперії Криму і Тамані

Російсько-турецька війна

1787 – 1791 рр.

Ясський мир (1791 р.):

- визнано приєднання Криму до Росії;
- Північне Причорномор'я (від Південного Буга до Дністра) приєднано до Росії

1792 р.

Чорноморське козацьке військо
переведено на р. Кубань
(з 1860 р. – Кубанське козацьке військо)

Новоросійська губернія

(1764 – 1783 рр., 1796 – 1802 рр.)

Колонізація

(українці, росіяни, німці, серби, болгары, вірмени, греки)

Містобудування:

- Єлизаветград (1775 р.);
- Херсон (1778 р.);
- Павлоград (1779 р.);
- Маріуполь (1779 р.);
- Нікополь (1782 р.);
- Феодосія (1783 р.);
- Севастополь (1784 р.);
- Сімферополь (1784 р.);
- Євпаторія (1784 р.);
- Донецьк (1784 р.);
- Слов'янськ (1784 р.);
- Катеринослав (1787 р.);
- Миколаїв (1788 р.);
- Одеса (1795 р.);
- Овідіополь (1795 р.);
- Вознесенськ (1795 р.)

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ПІД ВЛАДОЮ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У XVIII ст.

Гніт:

- політичний (влада поляків);
- національний (полонізація);
- релігійний (окатоличення);
- соціальний (кріпацтво)

Національно-визвольна боротьба

Назва	Роки	Територія	Учасники	Керівники	Події ⇒	Наслідки
Опришківський рух	перша половина VIII ст.	- Галичина; - Північна Буковина; - Закарпаття	- збігли кріпаки; - наймити; - міщани	Олекса Довбуш – син селянина	1738 – 1745 рр. з опорних пунктів на г. Чорногора, на Буковецькій полонині, здійснював напади на багатіїв, укріплені міста, фортеці	вбитий зрадником, але став героєм усної народної творчості
Гайдамацький рух	XVIII ст.	Правобережжя	- збігли селяни; - наймити; - міщани; - козаки; - православне духовенство	Іван Верлан – сотник Шаргородської надвірної міліції	1734 р. пройшов з боями Брацлавщину, Поділля, південно-західну Волинь, Київське воєводство	зруйновано шляхетські маєтки, майно, знищено архіви, документи на власність
				Матвій Грива, Мартин Моторний, Григорій Медвідь, Жила, Рудь, Іваниця, Харко	1736 р. пройшли з боями Брацлавське та Київське воєводства	загинули на Запорозжжі від татар
Коліївщина	1768 р.	Правобережжя	- селяни; - запорозькі козаки; - міщани	Максим Залізняк – запорозький козак Іван Гонта – сотник Уманської надвірної міліції	- 26.05.1768 р. козацько-селянські загони здійняли повстання; - перейшов на бік повсталих; - 10.06.1768 р. захопили Умань, вирізали від 12 до 20 тис. поляків, євреїв, уніатів	- на захоплених землях запроваджено козацький адміністративний устрій; - Залізняка обрано гетьманом; - 27.06.1768 р. російські війська заарештували коліїв, Гонту передано полякам, страчено, Залізняка заслано до Сибіру

УКРАЇНЬСЬКА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVIII ст.

Освіта	Книгодрукування	Література	Наука
<p style="text-align: center;">Початкова освіта</p> <ul style="list-style-type: none"> - церковні школи; - полкові школи; - 2-річні училища у повітових містах; - головні 4-річні народні училища для дітей дворян – Київ, Чернігів, Новгород-Сіверський, Харків, Катеринослав; - малі 4-річні народні училища для дітей купців і заможних міщан – Ніжин, Погар, Суми, Прилуки, Глухів, Охтирка, Ромен, Богодухів, Полтава; - госпітальна та артилерійська школи у Єлисаветграді; - штурманське училище в Миколаєві; - окружні та під окружні школи Речі Посполитої; - єзуїтські колегіуми на Правобережжі; - братські школи на Правобережжі <p style="text-align: center;">Середня освіта:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Новгород-Сіверський колегіум (1689 р.); - Чернігівський колегіум (1700 р.); - Харківський колегіум (1726 р.); - Переяславський колегіум (1738 р.) <p style="text-align: center;">Вища освіта:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Києво-Могилянська академія (1632р. – 1701р. – 1817 р.); - Львівська академія (1661 – 1773 рр.) 	<p style="text-align: center;">13 друкарень:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Київ; - Новгород-Сіверський; - Чернігів; - Львів; - Катеринослав; - Єлисаветград (1764 р.) – перша друкарня з гражданським шрифтом <p style="text-align: center;">Видання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - релігійні; - історичні; - підручники С. Полоцького, М. Смотрицького, Л. Магницького, М. Ломоносова; - букварі <p style="text-align: center;">Але цензура заборонила друкувати будь-які книги, крім церковних</p>	<p style="text-align: center;">Поезія:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Григорій Кониський (1717 – 1795 рр.) підручник поетики; - Григорій Сковорода (1722 – 1794 рр.) «Сад божественних пісень» (1756 р.), «Байки харківські» (1774 р.); - Семен Дівович (? – ? рр. XVIII ст.) «Розмови Великої Росії з Малоросією» (1762 р.); - Іван Некрашевич (1742 – ? рр.) «Ісповідь» (1789 р.), «Ярмарок» (1790 р.), «Замисел на попа» (1798 р.) 	<p style="text-align: center;">Філософія:</p> <p>Григорій Сковорода (1722 – 1794 рр.) «Начальная дверь ко христианскому добронравию» (1766 р.), «Наркисс. Разглагол о том: узнай себя» (1767 р.), «Разговор пяти путников о истинном счастье в жизни» (1773 – 1774 рр.)</p> <p style="text-align: center;">Історія:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Петро Симоновський (1717 – 1809 рр.) «Краткое описание о казацком малороссийском народе и о военных его делах» (1765 р.); - Василь Рубан (1742 – 1795 рр.) «Краткие географические, политические и исторические сведения о Малой России» (1773 р.), «Краткая летопись Малой России с 1506 по 1770 год, с изъяснением образа тамошнего правления» (1777 р.) <p style="text-align: center;">Математика, фізика:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Іоанікій Галятовський (1620 – 1688 рр.); - Іван Фальковський (1762 – 1823 рр.) курси лекцій «Сферична астрономія», «Теоретична астрономія», «Геометрія» <p style="text-align: center;">Медицина:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мартин Тереховський (1740 – 1796 рр.) – дослідник-мікроскопіст; - Данило Самойлович (1744 – 1805 рр.) – засновник епідеміології в Росії; - Олександр Шумлянський (1748 – 1795 рр.) – засновник гістології в Росії; - Єфрем Мухін (1766 – 1850 рр.) – засновник травматології в Росії

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVIII ст.

Музика	Театр	Архітектура	Скульптура, живопис
<p align="center">Глухівська співацька школа:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Андрій Рачинський (1724 – 1794 рр.) – придворний капельмейстер у Глухові, у гетьмана Розумовського; - Максим Березовський (1745 – 1777 рр.) – композитор: опера «Демонфонт», 20 концертів; - Дмитро Бортнянський (1751 – 1825 рр.) – придворний капельмейстер у Петербурзі, композитор: опери «Креонт», «Алкід», «Сокил», 45 хорових концертів <p align="center">Києво-Могилянська академія:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Артем Ведель (1767 – 1808 рр.) – капельмейстер в академії, композитор: 2 літургії, «Всеношна», «Херувімська», 30 хорових концертів - Семен Климовський (? – ? рр. XVIII ст.) – поет: «Їхав козак за Дунай» 	<p align="center">Глухівський придворний театр:</p> <ul style="list-style-type: none"> - комедії Мольєра; - італійські опери; - комічна опера «Ізюмський ярмарок» (1751 р.) французькою мовою <p align="center">Києво-Могилянська академія:</p> <p>Григорій Кониський (1717 – 1795 рр.) драма «Воскресіння мертвих» (1747 р.), 5 інтермедій</p> <p align="center">Професійний театр Львів (1795 р.)</p> <p align="center">Кріпосницькі театри:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сергія Голіцина, с. Козацьке на Черкащині; - Станіслава Потоцького, м. Тульчин; - Дмитра Ширая, с. Спиридонова Буда на Чернігівщині; <p align="center">Балаган (шкільна драма, інтермедія)</p> <p align="center">Вертеп</p>	<p align="center">Українське бароко</p> <p align="center">Храмова архітектура:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Андріївська церква, Київ (арх. В. Растреллі, І. Мічурін); - собор Різдва Богородиці, Козелець (арх. А. Квасов, І. Григорович-Барський); - собор Св. Юра, Львів (арх. Б. Меретин); - Покровська церква, Набережно-Микільська церква, Надбрамна церква Кирилівського монастиря, комплекс Межигірського монастиря, фонтан «Самсон», Київ (арх. І. Григорович-Барський); - Ковнірівський корпус, дзвіниця на Дальніх печерах, Кловський палац, Київ (арх. С. Ковнір); - Успенський собор, Почаїв (арх. Г. Гофман) <p align="center">Дерев'яна архітектура</p> <p align="center">Троїцький собор, Новомосковськ (арх. Я. Погребняк)</p> <p align="center">Палацово-паркова архітектура:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дендрологічний парк «Олександрія» генерала Ксаверія Браницького, Біла Церква: водоспад «Черепаха», колонада «Відлуння», Китайський місток, композиція «Руїни» (арх. Мюффо, Д. Ботані); - дендрологічний парк «Софіївка» генерала Станіслава Щенсного Потоцького, Умань: фонтан «Змія», Грот Тантала, Грот Сцілли, Партерний амфітеатр, Грот Венери (арх. Л. Метцель); - палац Кирила Розумовського, Батурин (арх. Ч. Камерон); - палац П. Румянцева-Задунайського, с. Качанівка на Чернігівщині (арх. І. Бланка, М. Мосципанов) <p align="center">Світська архітектура:</p> <p align="center">Ратуша в Бучачі (арх. Б. Меретин)</p>	<p align="center">Іван Георгій Пінзель (1707 – 1761 рр.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - скульптури на парапеті ратуші в Бучачі; - «Юрій Змієборець» на фасаді собору святого Юра, Львів <p align="center">Національні художні школи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Жовківська; - Чернігівська; - Новгород-Сіверська <p align="center">Гравюра:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Іван Филипович; - Олександр і Леонтій Тарасевичі; - Іван Щирський; - Григорій Левицький; - Оверкій Казачковський <p align="center">Живопис</p> <p>Антін Лосенко (1737 – 1773 рр.) «Чудесна ловля риб», «Володимир і Рогніда», «Прощання Гектора з Андромахою»</p>